

PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN ASIAKKAIDEN
KOKEMUKSIA KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN
ALOITTAMISESTA SYTY!-RYHMÄTOIMINNALLA

Minna Suoknuuti

PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN ASIAKKAIDEN
KOKEMUKSIA KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN
ALOITTAMISESTA SYTY!-RYHMÄTOIMINNALLA

Minna Suoknuuti

Opinnäytetyö, kevät 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaalialan koulutusohjelma

Päihheet ja syrjäytyminen

Sosionomi (Ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Minna Suoknuuti. Pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemuksia kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta Syty!-ryhmätoiminnalla. Helsinki. Kevät 2013. 76 s., 4 liitettä, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, päihteet ja syrjäytyminen koulutusohjelma. Sosionomi (YAMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mitä vaikutusta kuntouttavan työtoiminnan jakson aloittamisella Syty!-ryhmätoiminnalla on ollut pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kokemana. Lisäksi tavoitteena oli selvittää asiakkaiden tavoitteita ja odotuksia ryhmätoiminnalle sekä mitkä asiat asiakkaiden kokemana vaikuttivat toiminnan onnistumiseen.

Tutkimusaineiston hankinnan suunnitelmana oli tuottaa ryhmäkeskusteluissa aineistoa asiakkaiden kokemuksellisesta tiedosta. Haasteeksi tiesin sen, että ryhmäkeskusteluihin osallistumiseen voi olla yksilöhaastatteluun verrattuna suurempi kynnyks osallistua. Ryhmäkeskustelumetodi osoittautui Syty!-ryhmäläisten kohdalla toimimattomaksi menetelmäksi. Ryhmäkeskustelun sijaan aineistona tutkimuksessa oli kahden asiakkaan teemahaastattelut Syty!-ryhmäjaksos alussa, lopussa ja viisi viikkoa ryhmäjaksos päätymisen jälkeen eli koko kolmen kuukauden kuntouttavan työtoiminnan päätteeksi. Haastattelut toteutettiin loka-, marras- ja joulukuussa 2012. Taustatietona Syty!-ryhmätoiminnasta oli vuoden 2010 toiminnasta tekemäni julkaisematon raportti.

Syty!-ryhmätoiminta vaikutti eniten haastateltujen sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistumiseen ja toiseksi eniten psyykkisen toimintakyvyn vahvistumiseen. Nämä mahdollistivat työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuteen vahvistumisen. Ryhmäjaksolla oli hieman vaikutusta myös fyysisen toimintakyvyn vahvistumiseen liikkumiseen aktivoimalla. Tärkeiksi tekijöiksi Syty!-ryhmätoiminnassa nousivat toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta, ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus sekä näiden mahdollistamana hyvä ryhmähenki ja vertaistuki. Tutkimuksen mukaan Syty!-ryhmätoiminnasta hyötyvät pitkäaikaistyöttömät, joilla on tarvetta vahvistaa sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään sekä arjen hallintaa saadakseen vahvistettua itseluottamusta siirtyä työtoimintaan.

Asiasanat:

pitkäaikaistyöttömyys, kuntouttava työtoiminta, ryhmätoiminta

Abstract

Minna Suoknuuti. Unemployed customers' experiences of group activity organized by Social Services. 76p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2013. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Intoxicants and Social Exclusion. Degree: Master of Social Services.

The aim of this thesis was to study the unemployed customers' experiences of the group activity Syty! organized by Social Services. In addition to this, there was a purpose to find out what kind of aims and hopes the clients had for the group activity, and which factors in the activity were most important.

The study material was acquired using theme interviews. The interviews took place with two participants of the group activity Syty! in the beginning and end of the group activity period and five weeks after the group activity period was over. The interviews were conducted in 2012. In this thesis as a background information was used an unpublished report of the group activity Syty! from the year 2010.

The group activity Syty! affected the most the participants' ability to function socially and secondly it strengthened the participants' mental ability. There was a minor impact on physical ability, as well as on the strengthening of the connection between work and society. Important factors in the group activity were ambitions that are with relation to ability to function; activity that is in relation to the needs of the social work customers, support and counseling gained from the groupcounsellor were considered important. The fourth important factor, excellent group spirit and mutual aid in the group activity Syty! was possible to emerge effected by the above-mentioned. According to this study the group activity Syty! benefits Social Services customers, who have lower social and mental ability preventing taking part in work and society.

key words: longterm unemployment, rehabilitation work, group activity

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYDEN RISKIT	7
3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA.....	11
3.1 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen Helsingissä	16
3.2 Ryhmätoiminta osana kuntouttavaa työtoimintaa	19
4 SYTY!-RYHMÄN KAUTTA KUNTOUTTAVAAN TYÖTOIMINTAAN.....	21
4.1 Asiakkaat ja heidän jatkopolkunsa	22
4.2 Toimintamalli ja tavoite	23
5 AIHEPIIRISTÄ TEHDYT AIEMMAT TUTKIMUKSET	26
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	30
6.2 Tutkimuksen eteneminen.....	30
6.2.1 Aineiston keruu ryhmäkeskustelumetodilla	32
6.2.2 Teemahaastattelu aineiston hankintamenetelmänä.....	34
6.2.3 Aineiston analyysi	37
6.3 Eettisyys ja luotettavuus	39
7 ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA SYTY!-RYHMÄTOIMINNASTA.....	41
7.1 Tavoitteet ja odotukset Syty!-ryhmäjakson alkuvaiheessa.....	41
7.2 Koetut vaikutukset.....	43
7.2.1 Sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistuminen	44
7.2.2 Psykkisen toimintakyvyn vahvistuminen	47
7.2.3 Fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen.....	50
7.2.4 Työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuden vahvistuminen	52
7.3 Syty!-ryhmäjakson tärkeät tekijät.....	54
7.3.1 Toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta	54
7.3.2 Ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus	56
7.3.3 Ryhmähenki ja vertaistuki	58

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	60
LÄHTEET	66
LIITE 1: Tiedote opinnäytetyöstä Syty!-ryhmätoiminnasta.....	73
LIITE 2: Suostumus opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta	74
LIITE 3: Teemahaastattelujen rungot	75
LIITE 4: Esimerkki sisällönanalysistä: alaluokkien muodostusta	76

1 JOHDANTO

Pitkäaikaistyöttömyydestä on tullut osa suomalaista todellisuutta. Pitkäaikaisyöttömien todellisuuteen vaikuttaa taloudellinen heikko-osaisuus. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 21.) Tämän lisäksi todellisuuteen vaikuttaa riski heikentyneeseen terveyteen. Terveiden heikkenemisen on todettu aiheuttavan riskin joutua työttömäksi, ja toisaalta työttömänä ollessa kasvaa riski terveyden edelleen alenemiseen. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2011, 3659–3661.) Vuonna 2001 voimaan tulleella lailla kuntouttavasta työtoiminnasta (2.3.2001/189) on pyritty parantamaan pitkäaikaistyöttömien edellytyksiä työllistyä ja osallistua työllistymistä tukevaan toimintaan. Lain voimaan tulon jälkeen perustetuissa työvoiman palvelukeskuksissa on todettu osan asiakkaista tarvitsevan kuntouttavaa työtoimintaa kevyempää toimintaa. Tämän vuoksi palvelukeskuksissa on alettu itse tuottamaan tai ostamaan elämäntaloutta tukevaa ryhmätoimintaa. (Karjalainen & Saikku 2008, 251.)

Opinnäytetyöni tutkimusympäristönä oli syksyllä 2012 Helsingin kaupungin sosiaaliviraston työhönkuntoutuksen Syty!-ryhmätoiminta. Olen ollut kehittämässä ja ohjaamassa työhönkuntoutuksessa vuonna 2010 alkaneita kuntouttavan työtoiminnan Syty!-ryhmiä kahden ja puolen vuoden ajan. Tässä opinnäytetyössä taustatietona käytän Syty!-ryhmätoiminnan ensimmäisen toimintavuoden kokemuksista tekemääni julkaisematonta raporttia. Tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston keräsin syksyllä 2012 kuntouttavan työtoiminnan Syty!-ryhmässä aloitaneilta asiakkailta. Olin tuolloin siirtynyt muihin tehtäviin ryhmän ohjaamisesta, joten ryhmäläisille olin toiminnan ulkopuolinen henkilö ja otin heihin yhteyttä opiskelijana. Opinnäytetyön tekemiseen minua innosti halu saada lisää tietoa Syty!-ryhmätoiminnan koetuista vaikutuksista ja nimenomaan asiakkaiden kokemana, heidän äänellään. Asiakkaiden äänen vahvana pysymisen varmistamiseksi tässä opinnäytetyössä Syty!-ryhmään osallistuneet asiakkaat olivat ainoita tutkimuksessa haastateltuja. Pyrkimyksenä on tuoda keskiöön palvelun käyttäjien kokemus.

2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYDEN RISKIT

Pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan työtöntä työnhakijaa, joka on ollut yhtäjaksoisesti vähintään 12 kuukautta työttömänä työnhakijana tai on ollut useammassa jaksossa yhteensä 12 kuukautta työttömänä työnhakijana (Laki julkisesta työvoimapaalvelusta 30.12.2002/1295). 1990-luvun alun laman aikaan työttömiä oli pahimmillaan yli puoli miljoonaa suomalaista. Uusi taantuma nosti työttömien määrää vuodesta 2008 alkaen niin, että vuoden 2009 loppuun mennessä työttömien määrä oli noussut runsaalla kolmanneksella jo 300 000 henkilöön. (Myrskylä 2010, 91.) Vuoden 2009 luvuista työttömien määrä on hienoisesti laskenut. Työ- ja elinkeinoministeriön tilastojen mukaan kahtena viime vuotena työttömien määrä on noussut vuoden 2011 joulukuusta vuoden 2012 joulukuuhun lähes 30 000 henkilöllä nousten jo 282 200 henkilöön. Näistä työttömistä pitkäaikaistyöttömiä oli 66 000. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013.) Tilastokeskuksen näkökulma tilastoihin on toinen. Tilastokeskus on tilastoinut työllisiä olleen 2012 joulukuussa 2 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Tilastokeskuksen julkaisemien tietojen mukaan työttömyysaste oli joulukuussa 2012 laskenut 6,9 %:iin, kun se edellisvuoden joulukuussa oli 7,4 %. (Tilastokeskus 2013.) Työttömyysluvut vaihtelevat niin tilastoimistavan vuoksi kuin myös alueellisesti. Uudellamaalla on koko Suomen tilannetta synkempi työllisyystilanne. Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskuksen) alueella sekä työttömyys että pitkäaikaistyöttömyys ovat nousseet. Uudenmaan Ely-keskuksen tilastojen mukaan Helsingin työttömyysaste oli joulukuun 2012 lopussa 8,4 %, joka tarkoitti 26 580 helsinkiläisen olleen vailla työtä. Näistä helsinkiläisistä työttömistä pitkäaikaistyöttömiä oli 6 079 henkilöä. (Uudenmaan ELY-keskus 2013.)

Pitkäaikaistyöttömyyden ja sen pitkittymisen vuoksi kasvava määrä työttömiä on menettänyt ansiosidonnaisen työttömyysturvan ja saa työmarkkinatukea tai täydentävänä tukena toimeentulotukea. Työttömyysetuuksien menettämisen myötä pitkäaikaistyöttömien köyhyys on lisääntynyt 1990-luvun puolivälistä alkaen. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 21–22.) 1990-luvun lama syrjäytti huonosti koulutettuja, ikääntyneitä ja vajaakuntoisia työttömiksi joko pitkäaikaisesti tai pysyvästi. Vuonna 2008 alkanut uusi taantuma lisäsi myös

paremmin koulutettujen ja nuorten työttömyyttä. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2011, 3659.)

Työttömyyttä voidaan tarkastella toimintakykyyn vaikuttavana, stressiä aiheuttavana elämäntapahtumana. Työttömän kokemaan toimintakykyyn vaikuttavien unihäiriöiden ja masennusoireiden on todettu olevan yleisiä. Työttömyys voi vaikuttaa haitallisesti psyykkiseen hyvinvointiin ja tämän seurauksena koettuun toimintakykyyn. Toimintakyvyn lisäksi työttömyys on uhka itsetunnolle. Itsetunto voidaan määritellä itsekunnioitukseksi, omanarvontunteeksi ja itsensä hyväksymiseksi. Työttömyys voi uhata itsetuntoa, koska työn menettämisen myötä katoaa sosiaalinen asema, ja ympäristön taholta voi tulla epäonnistumista painottavaa leimaa. Työtön voi kokea huonommuutta ja tyytymättömyyttä, jotka aiheuttavat hänelle stressiä. Stressi puolestaan voi pitkittyessään aiheuttaa itsetuottamuksen ja itsetunnon heikkenemistä. (Vesalainen & Vuori 1996, 4–6.)

Työttömiksi valikoituu useammin huonomman työkyvyn ja terveydentilan omaavia henkilöitä. Lisäksi pitkittyvässä työttömyydessä terveydelliset riskit kasvavat sekä sairauksien hoito ja kuntoutustarve jää monesti tunnistamatta. Työttömyyden aiheuttamien negatiivisten terveysvaikutusten riskiryhmään kuuluvat keskiikäiset miehet, takaisin työelämään pyrkivät naiset ja nuoret, jotka ovat juuri lopettaneet koulunsa. Heikompaan terveyteen liittyy työttömyyden kesto, kielteiset odotukset työllistymisestä, sosiaalisen tuen puute ja yksin eläminen. Pitkäaikaistyöttömillä on usein työllistymiskykyä heikentäviä terveysongelmia ja riskejä sekä puutteellisesti hoidettuja sairauksia. Sairauksista yleisimpiä ovat mielialahäiriöt, päihderiippuvuus ja kohde-elinvauriot sekä tukielinsairauksista isojen nivelten ja rangan sairaudet. Heikon työ- ja opiskelumenestyksen sekä syrjäytymisen taustalla on todettu voivan olla myös heikkolahjaisuutta ja lievää kehitysvammaisuutta, tarkkaavaisuushäiriötä sekä kapea alaisia oppimisen erityisvaikeuksia. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2011, 3659–661.)

Työ- ja elinkeinotoimiston vuonna 2008 tekemässä katsauksessa tutkittiin työttömyyden ja negatiivisten terveysvaikutusten välisiä yhteyksiä, työttömien terveysinterventioita ja vajaakuntoisten työllistymisen esteitä. Katsaus tehtiin vuoden 1995 jälkeen kansainvälisissä ja kansallisissa tiedeajakkaslehdissä sekä

raporteissa julkaistuista tutkimuksista. Työttömien heikommasta terveydentilasta suhteessa työllisiin löytyi runsaasti näyttöä. Syy- ja seuraussuhteet sen sijaan arvioitiin epäselviksi, johtuen useissa tutkimuksissa olleista menetelmällisistä heikkouksista tai poikkileikkausasetelman käytöstä. Työttömyyden todettiin vaikuttavan haitallisesti sekä hyvinvointiin että terveyteen. Terveysongelmat ovat yhteydessä korkeampaan työttömyysriskiin ja pidempään työttömyyden kestoon. Heikomman terveyden omaavat joutuvat todennäköisemmin työttömiksi ja terveemmät työllistyvät nopeammin. Työttömällä voi olla tekijöitä ja yksilöllisiä ominaisuuksia lieventämässä työttömyyden haitallisia vaikutuksia. Työttömyyden terveysriskeiltä suojaavia ominaisuuksia ovat hyvä itsetunto, hyvät selviytymiskeinot ja ajankäyttökyky sekä vahva sosiaalinen tuki. Terveysriskejä lisäävinä tekijöinä ovat korkea ikä, työttömyydestä koettu häpeä, taloudelliset vaikeudet, päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat. Työ- ja elinkeinotoimiston vuonna 2008 tekemässä kartoituksessa todettiin tarvittavan lisää laadukkaita, tieteelliset kriteerit täyttäviä ja pitkän seurannan sisällään pitäviä tutkimuksia työttömien terveysinterventioista. Kartoituksessa kaivattiin lisää tietoa keinoista tukea vajaakuntoisten työssä pysymistä ja työllistymisen esteiden poistamisesta. (Heponiemi, Wahlström, Elovainio, Sinervo, Aalto & Keskimäki 2008, 3.)

Pitkäaikaistyöttömien tilanteen parantamiseksi vuonna 2001 voimaan tullut laki kuntouttavasta työtoiminnasta (2.3.2001/189) sai valtion ja kunnat yhdessä kehittämään pitkäaikaistyöttömien palveluiden tehostamiseksi työvoiman palvelukeskuksia. Vuonna 2012 Suomessa toimi 38 työvoiman palvelukeskusta. (Toikko 2012, 145–146.) Vuosittain työvoiman palvelukeskuksissa on noin 25 000 asiakasta, joista kolmannes on määritelty vajaakuntoisiksi. (Karjalainen 2011, 93). Vajaakuntoiseksi määritellään henkilö, jonka työllistymisen edellytykset ovat huomattavasti alentuneet asianmukaisesti todetun vamman, sairauden tai vajavuuden vuoksi (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2011, 3660). Työvoiman palvelukeskukseen ohjatuilla pitkäaikaistyöttömillä on usein diagnosoimattonta lääketieteellistä vajaakuntoisuutta sekä muunlaista työ- ja toimintakyvyn alentumaa, jota lähdetään tutkimaan asiakkuuden alkaessa. Kolmen työvoiman palvelukeskuksen alueella tehdyn pienoistutkimuksen mukaan 15 % asiakkaista ohjattiin työkyvyn arviointitutkimuksiin. Näiden kokemusten perusteella on noussut huoli pitkäaikaistyöttömien pääsystä terveys- ja kuntoutuspalveluiden

piiriin. Työssä olevat pääsevät työterveyshuollon kautta hoitoon ja kuntoutukseen, mutta pitkäaikaistyöttömien tulee ylittää kynnyksen päästäkseen terveydenhuollon palveluiden piiriin. Viime vuosina onkin pyritty kehittämään työttömien hoitoon ja kuntoutukseen pääsyn rakenteita. Vuodesta 2006 alkaen kunnille on maksettu lisävaltionosuuksia työttömien terveystarkastusten järjestämisestä osana perusterveydenhuoltoa. (Karjalainen 2011, 93–94.)

Vuonna 2010 voimaan tullut uusi terveydenhuoltolaki (30.12.2010/1326) on tuonut painetta parantaa työttömiin kohdennettujen toimintatapoja. Uusi laki velvoittaa kuntia järjestämään opiskelu- ja työterveyshuollon ulkopuolella oleville työikäisille terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia. Painetta muutoksille on tullut lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2011 julkaiseman Työttömien työkyvyn arviointi ja terveyspalvelut–raportin suosituksista. Näissä suosituksissa painotetaan työ- ja elinkeinotoimiston vastuuta toiminta- ja työkyvynarvioinnin sekä jatko-ohjauksen varmistajana. (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiainen 2011, 3661–3662.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa vuosille 2008–2011 yhtenä kehittämistavoitteena oli auttaa vaikeasti työllistyviä kuntoutumaan. Tämän toteutumiseksi haluttiin kehittää ns. välityömarkkinoita. Välityömarkkinoiden kehittämisen painoalueina olivat kuntouttava työtoiminta, aikuisten työpajat, sosiaaliset yritykset, matalan kynnyksen työpaikat ja työttömien kuntoutus- ja terveyspalvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008.) Myös vuosien 2012–2015 Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa kiinnitetään huomiota työttömien tilanteen parantamiseen. Kaste-ohjelman toimenpidesuunnitelmaan on kirjattu pyrittävän edistämään pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien työelämäosallisuutta. Tähän pyritään uudistamalla aikuissosiaalityön menetelmiä, tehostamalla sosiaalista työllistämistä ja kuntouttavaa työtoimintaa sekä kiinnittämällä terveydenhuolto aiempaa tiiviimmin työkykyä ylläpitäviin ja edistäviin prosesseihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

3 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta tuli voimaan vuonna 2001 (2.3.2001/189). Lakiuudistuksen tekemiseen vaikutti 1990-luvulla syntyneen pitkäaikaistyöttömyyden jääminen osaksi yhteiskuntaan, vaikka työllistymistilanne parantui. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 21). Laki kuntouttavasta työtoiminnasta kytkeytyy maamme työllisyys- ja aktivointipolitiikkaan sekä edelleen EU:n työllisyysstrategiaan. Laissa korostuvat aktivoinnin keskeiset kansainväliset periaatteet kuten velvoittavuuden lisääminen, työttömyysturvan sitominen aiempaa tiukemmin työhön tai työhön paluuseen sekä vastikkeellisuuden painotus. Laki on työllisyyspoliittinen, mutta lain edellyttämät toimenpiteet ovat aktiivisia ja kuntouttavia. Toimenpiteissä on usein kyse pitkäaikaistyöttömän henkilön työ- ja toimintakyvyn tukemisesta, vahvistamisesta tai palauttamisesta. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 10.) Kuntouttavan työtoiminnan laissa (2.3.2001/189) ilmaistaan pyrkimyksenä olevan parantaa pitkään työttömänä olleiden henkilöiden edellytyksiä työllistyä avoimille työmarkkinoille sekä edistää heidän edellytyksiään osallistua koulutukseen tai muuhun työllistymistä tukevaan toimintaan.

Kuntouttavan työtoiminnan laki korostaa viranomaisten ja asiakkaan yhteistyötä. Keskeisenä yhteistyön välineenä on aktivointisuunnitelma ja sen laatiminen. Laki edellyttää työvoimatoimiston ja kunnan tekevän aktivointisuunnitelman yhdessä pitkään työttömänä olleen henkilön kanssa. Aktivointisuunnitelma tulee olla laadittuna ennen kuntouttavan työtoiminnan aloittamista. Aktivointisuunnitelmaan kirjataan asiakkaan sen hetkinen tilanne ja sovitut toimenpiteet, joilla työllistymisedellytyksiä pyritään parantamaan. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.) Aktivointisuunnitelma voi pitää sisällään myös muita toimenpiteitä kuntouttavan työtoiminnan lisäksi. Vuonna 2010 Suomessa tehtiin noin 34 500 aktivointisuunnitelmaa, joista noin 7 200 tehtiin alle 25-vuotiaille. Kaikista suunnitelmista noin 43 % sisälsi kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttava työtoiminta oli yleisempää yli 25-vuotiaiden aktivointisuunnitelmissa (45 %) kuin alle 25-vuotiaiden suunnitelmissa (36%). Useissa kunnissa ei tilastoida aktivointisuunnitelmiin sisältyvää kuntouttavaa työtoimintaa, joten kuntouttavan

työtoiminnan sisältävien suunnitelmien prosenttiosuus on suuntaa antava. (Arajärvi 2011, 1–2.)

Kuntouttavan työtoiminnan laissa määritellään asiakkaan oikeuksia ja velvollisuuksia. Asiakkaan tulee osallistuva aktivointisuunnitelman laadintaan aktivointiehdon täytyttyä. Viranomaisilla on velvollisuus kutsua lain ehdot täyttävä asiakas aktivointihaastatteluun ja laatia tämän kanssa aktivointisuunnitelma. Jos asiakas kieltäytyy osallistumasta suunnitelman laadintaan tai suunnitelmaan kirjattuun toimenpiteeseen, saa asiakas tästä sanktion. Sanktio voi olla työmarkkinatuen katkaisu määräajaksi tai toimeentulotuen alentaminen. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 23–24; Karjalainen & Karjalainen 2011, 10.)

Kuntouttavan työtoiminnan lain tullessa voimaan kuntouttava työtoiminta oli velvoittavaa vain alle 25-vuotiaille, mutta vuodesta 2010 alkaen velvoittavuus laajeni yli 25-vuotiaisiin aktivointiehdon täyttäneisiin työttömiin työnhakijoihin. (Kuntainfo 14a/2009; Karjalainen & Karjalainen 2011, 16.) Velvoittavuutta koskevan ikärajan poiston tarkoituksena oli aktiivisen sosiaalipolitiikan keinoin vahvistaa yli 25-vuotiaiden työttömien elämönhallintaa ja työelämävalmiuksia. (Kuntainfo 14a/2009.) Vuonna 2010 kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytyi kunnilta saadun tiedon mukaan vain noin 4% henkilöistä, joiden aktivointisuunnitelma sisälsi kuntouttavaa työtoimintaa. Kieltäytyneitä oli hieman enemmän alle 25-vuotiaissa kuin vanhemmissa. Kieltäytymisen syinä oli kuntouttavan työtoiminnan kokeminen palkattomaksi työnteoksi ja elämän hallintaan sekä motivaatioon liittyvät syyt. (Arajärvi 2011, 2.)

Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta määritellään kuntouttavan työtoiminnan olevan kunnan järjestämää toimintaa. Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain 17§ (17.9.1982/710) mukaista sosiaalipalvelua. Kunta voi järjestää itse kuntouttavan työtoiminnan, ostaa toimintaa ulkopuolelta tai tehdä kirjallisen sopimuksen kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä toisen kunnan, kuntayhtymän tai rekisteröidyn yhdistyksen, säätiön, uskonnollisen yhdyskunnan tai valtion viraston kanssa. Kunta saa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä valtiolta korvauksia sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudella. (Kuntouttavan

työtoiminnan käsikirja 2001, 46.) Vuonna 2010 tehdyssä kuntakyselyssä ilmeni kuntouttavan työtoiminnan työtoimintapaikkoja olevan eniten kunnan omilla toimialoilla ja ostopalvelupaikoissa sekä seurakunnissa. Työtoimintapaikkojen määrä ei ollut vakiintunut lukumäärä, sillä paikkoja etsitään ja räätälöidään asiakaskunnan mukaan. Kuntien omia paikkoja on eniten ja ne keskittyvät teknisen huollon (kierrätys sekä puisto- ja ulkotyöt), vanhusten huollon ja siivouksen tehtäviin. Kuntien työpajoilla tehtävinä on puutöitä, ompelu- ja tekstiilitöitä sekä pakkaustehtäviä. Ostopalvelupaikkoja on purku- ja kierrätyskeskuksissa, työpajoilla ja järjestöissä. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 22–23.)

Kuntouttavan työtoiminnan jaksoa koskevat lakitason määrittelyt on tehty erittäin joustaviksi, jotta toimintaa voidaan suunnitella eri tilanteessa oleville asiakkaille mahdollisimman räätälöidysti. Lain mukaan kuntouttavan työtoiminnan jakson tulee olla vähintään 3 kuukautta ja enintään 24 kuukautta. Päivittäinen kesto on määritelty 4–8 tunnin välille ja viikoittainen 1- 5 päivän välille. Kuntouttavaan työtoimintaan voi osallistua 12 kuukauden aikana enintään 230 päivää. Tällä varmistetaan asiakkaalle mahdollisuus taukoihin, mikäli hän osallistuu pidempikestoisesti kuntouttavaan työtoimintaan. Kuntouttavan työtoiminnan sisältö on tärkeää suunnitella asiakkaan työ- ja toimintakyvyn mukaisesti, mielekkääksi ja riittävän vaativaksi. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumista voidaan porrastaa niin, että alkuvaiheessa työtoimintaa on vähemmän ja muita sosiaali- ja terveystalvueluita enemmän. Asiakkaan kuntoutuessa ja muiden palveluiden tarpeen vähetessä lisätään kuntouttavan työtoiminnan päiviä. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta asiakas on saanut joko työmarkkinatuen ja ylläpitokorvauksen Kelasta tai toimeentulotuen ja toimintarahaa kunnalta sekä tämän lisäksi kunnalta matkakorvauksen. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2001, 48–55.)

Vuoden 2013 alusta työttömyysturvalaissa tuli voimaan muutoksia (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi HE 134/2012). Nämä muutokset vaikuttivat kuntouttavan työtoiminnan etuuxiin sekä sen asemaan suhteessa muihin toimenpiteisiin. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistujalle voidaan nyt maksaa työttömyysetuutta, vaikka hänellä olisi työssäolovelvoite, ammatilliseen koulutukseen liittyvä rajoitus tai

työmarkkinatuen odotusaika. Samalla Kelan kautta maksettavan ylläpitokorvauksen nimi muutettiin kulukorvaukseksi. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen arvioidaan jatkossa samoin kuin muitakin työllistymistä edistäviä palveluita. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistujan katsotaan olevan työssäoloehdon voimassaoloehdon suhteen työmarkkinoilla. (Sosiaaliportti 2013; HE 134/2012.)

Kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset näyttävät painottuvan sosiaali- ja hyvinvointipoliittisiin tuloksiin työllisyyspoliittisten sijaan. Vappu Karjalainen & Jarno Karjalainen tutkivat vuonna 2010 Helsingin, Espoon ja Vantaan kuntouttavan työtoiminnan tilaa. Tutkimuksessaan he totesivat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden olevan ”tyypillisiä” pitkäaikaistyöttömiä. Enemmistö asiakkaista (84%) oli yli 25-vuotiaita ja miehiä heistä oli yli kaksi kolmasosaa. Muita asiakkaiden keskeisiä piirteitä oli pitkään jatkunut työttömyys, vähäinen ammatillinen koulutus, yksinasuminen ja terveysongelmat. Yleisimpinä työtoimintajakson tavoitteina oli työelämäään siirtymisen valmistelu ja työelämäään totuttelu, mielekkään tekemisen saaminen arkeen, työkunnon arvioiminen, päivärytmin kuntoon saaminen ja päihitteettömyyden tukeminen. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 3, 39.) Koko Suomen tasolla vuonna 2010 kuntouttavan työtoiminnan keskeytti 25 % toimintaan osallistujista. Keskeyttämisen osalta alle 25-vuotiaat olivat runsaammin edustettuja (32 %) kuin yli 25-vuotiaat (22 %) asiakkaat. Keskeyttämisen syiksi kunnat ilmoittivat asiakkailla olleet päihde- ja mielenterveysongelmat sekä elämän hallinnan vaikeudet. Jonkin verran mainittiin keskeyttämisen johduneen työllistymisestä tai paikkakunnalta muutosta. (Arajärvi 2011, 3.) Pääkaupunkiseudulla kuntouttavan työtoiminnan keskeyttäminen on huomattavasti yleisempää kuin valtakunnallisesti. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistujista noin joka toinen (49 %) keskeyttää toiminnan. Keskeyttämisen syyt olivat pääkaupunkiseudulla samoja kuin valtakunnallisestikin. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 47.)

Vuonna 2010 toteutetussa kuntakyselyssä kysyttiin työntekijöiltä kolmea todennäköisintä kuntouttavan työtoimintajakson jatkoa. Työntekijöiden arvion mukaan ylivoimaisesti yleisin jatkosuunnitelma asiakkailla oli uusi kuntouttavan työtoiminnan jakso. (Arajärvi 2011, 2.) Pääkaupunkiseudulla tehty tutkimus antoi samansuuntaisia tuloksia. Tutkimuksen mukaan kuntouttavasta työtoiminnasta

siirryttiin harvoin työelämään. Yleisempää oli siirtyä jakson jälkeen takaisin pelkkään työttömänä olemiseen, siirtyä uudelle kuntouttavan työtoiminnan sekä siirtyä hoitoon, kuntoutukseen tai vastaavaan palveluun. Tutkimuksessa todettiin kuntouttavaa työtoimintaa käytettävän ilmeisesti asiakkaiden työ- ja toimintakyvyn arviointiin, jolloin terveydelliset tekijät tulevat esiin ja keskeyttäminen on ymmärrettävää. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 3, 52.)

Kuntouttavan työtoiminta on kunnissa melko vakiintunutta toimintaa. Kunnissa toivotaan toiminnan laadullista kehittämistä sekä lisää resursseja. Kuntouttavalle työtoiminnalle toivotaan myös uutta nimeä. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuu pitkäaikaistyöttömiä, joista osalla toiminnan aikana selkeytyy suunnaksi kohti työelämää eteneminen ja osalla tavoitteeksi nousee toimintakykyisen arjen ja osallisuuden vahvistaminen. Kunnissa odotetaan sosiaalihuoltolain uudistamista sekä sosiaalisen työllistämisen uusia linjauksia. (Karjalainen & Karjalainen 2011, 53.) Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut vuoden 2012 alussa työryhmän selvittämään sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita. Työryhmän yhtenä keskeisenä tehtävänä on arvioida mahdollisuus yhdistää sosiaalihuoltolaissa, laissa kehitysvammaisten erityishuollosta ja laissa kuntouttavassa työtoiminnassa olevat toimet yhdeksi laiksi. Työryhmä tulee tekemään ehdotukset sosiaalihuollon lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistuksiksi. Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2013. Työryhmän esitysten pohjalta tulevan mahdolliset muutokset kuntouttavan työtoiminnan lakiin tulevat voimaan mahdollisesti vuoden 2015 alusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013; Pöyhönen 2013.)

3.1 Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen Helsingissä

Helsingin työvoiman palvelukeskus Duuri on vastannut Helsingissä kuntouttavaan työtoimintaan ohjaamisesta perustamisvuodestaan 2004 alkaen. Duuri on verkosto, joka tarjoaa ja järjestää palveluja helsinkiläisille pitkäaikaistyöttömille. Duurin verkostoon kuuluu Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskus, Kela ja työ- ja elinkeinotoimisto. Duurin keskeisenä yhteistyökumppanina on toiminut sosiaaliviraston työhönkuntoutus, joka on tuottanut vuosikymmenten ajan työtoimintapaikkoja helsinkiläisille työttömille ja vajaakuntoisille. Työhönkuntoutuksen juuret ulottuvat vuoteen 1928, jolloin Helsingin kaupungin köyhäinhuoltolautakunta perusti naisten työtuvat. Vuoden 2013 alusta Duurin sosiaalivirastoon kuuluvat tiimit yhdistettiin työhönkuntoutuksen kanssa samaan Työllistymisen tuki-yksikköön. Muutos on osa Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden keskuksen yhteydessä tehtyjä organisaatiomuutoksia. (Helsingin kaupunki 2013; Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden keskus, perhe- ja sosiaalipalvelut osaston toimistojen alarakenne 12.10.2012.)

Duurin tavoitteena on edistää asiakkaiden työllistymistä ja työkyvyn ylläpitoa sekä kuntoutumista. Duurissa kullakin asiakkaalla on nimetty työvoimaohjaaja ja sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja vastuutyöparina. Kuntouttavaan työtoimintaan ohjaamisesta vastaa asiakkaan sosiaalitoimen vastuutyöntekijä. Vastuutyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja, joka etsii asiakkaalle soveltuvan työtoimintapaikan sekä ohjaa ja tukee asiakasta työtoiminnan aikana. Asiakkaan työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen työntekijä tekevät asiakkaan kanssa aktivointisuunnitelman sekä vastaavat kuntouttavaan työtoimintaan liittyvien lausuntojen ja päätöksien tekemisestä. (Helsingin kaupunki 2013; Suoknuuti 2011.)

Duurissa asiakas ohjataan kuntouttavaan työtoimintaan työhönkuntoutukseen, kaupungin muihin toimipisteisiin, ostopalvelupaikkoihin tai muihin yksittäisiin paikkoihin. Yksittäisiä kuntouttavan työtoiminnan paikkoja on järjestöissä, säätiöissä, yhdistyksissä, seurakunnissa ja valtiolla. Ostopalvelupaikkoina on paja-toimintaa pakkaus- ja elektroniikan purku ja kierrätystehtävissä sekä puutöissä. Ostopalveluihin sisältyy myös ohjaus- ja tukipalveluita. Kaupungin muissa toi-

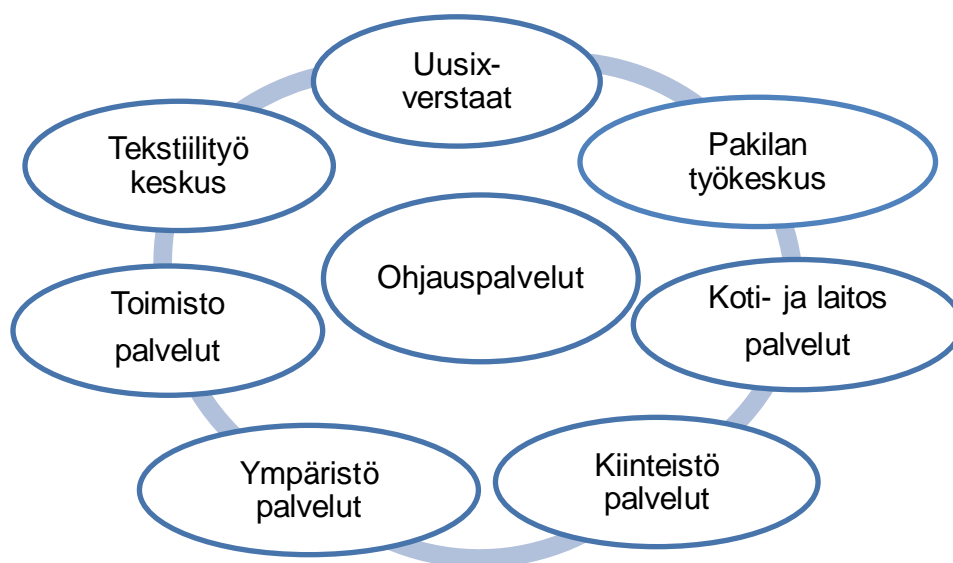
mipisteissä asiakkaita on kuntouttavassa työtoiminnassa muun muassa päiväkodeissa, vanhustenkeskuksissa, toimintakeskuksissa, kirjastoissa sekä asukas- ja kumppanuustaloilla. (Karjalainen & Karjalainen 2010, 22–23.)

Suomessa osallistuu vuosittain kuntouttavaan työtoimintaan noin 10 000 henkilöä (Karjalainen & Karjalainen 2010, 12). Helsingissä kuntouttavaan työtoimintaan on osallistunut viime vuosina runsas 1 000 henkilöä, joista suurin osa osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan työhönkuntoutuksen eri ala-yksiköissä. Työhönkuntoutuksessa kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien asiakkaiden määrät ovat nousseet 2000-luvulla noin sadalla asiakkaalla vuosittain alkaen vuonna 2002 toimintaan osallistuneista 62 asiakkaasta ja ollen vuonna 2010 jo 919 kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Vuonna 2011 Helsingissä osallistui kuntouttavaan työtoimintaan 1354 henkilöä, joista työhönkuntoutuksessa oli 1088 asiakasta osallistuen työtoimintaan 83 388 toimintapäivän ajan. (Luhtasela 2012.)

Työhönkuntoutuksessa suurin osa työtoimintaan osallistuvista asiakkaista osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan. Muita kuntouttavia työllistymispalveluita ovat vammaisten henkilöiden työtoiminta, työelämävalmennus, työharjoittelu, työkokeilu, kuntouttava vankityö, työhönohjaus ja työllistymistä edistävä koulutus. Työtoimintaan sijoittuminen tapahtuu ohjauspalveluiden kuntoutustiimiin haastatteluajan varaamalla. Kuntoutustiimin työntekijät vastaavat työtoimintaan sijoittamisen lisäksi työtoiminnan aikaisesta kuntoutusohjauksesta. Kullakin työntekijällä on oma nimetty alayksikkö vastuualueenaan ja alayksikössä työtoiminnassa olevat henkilöt asiakkainaan. Ohjauspalveluiden työhönohjaustiimi tarjoaa asiakkaille yksilö- ja ryhmäohjausta työhön ja koulutukseen hakeutumisen tueksi. (Helsingin kaupunki 2013.)

Työhönkuntoutuksen organisaatioon kuuluu ohjauspalveluiden lisäksi seitsemän työtoimintaa tarjoavaa alayksikköä: Tekstiilityökeskus, Pakilan työkeskus, Uusix-verstaat, koti- ja laitospalvelut, kiinteistöpalvelut, ympäristöpalvelut ja toimistopalvelut (KUVIO 1). Työtoiminnasta vastaa kunkin alayksikön johtaja. Työtoimintatehtäviin perehdyttämisestä ja niissä ohjaamisesta vastaavat työtoimintapaikkojen työhönjaajat ja työnjohtajat. Työhönkuntoutuksen ala-yksiköissä

tehdään tuotteita Helsingin kaupungin sisäiseen käyttöön ja erilaisia avustavia tehtäviä, joihin on saatu toimeksianto kaupungin muilta virastoilta. Tekstiilityökeskuksessa tehdään tekstiilituotantoa ompelimossa, kutomossa, pakkaamossa, verho-osastossa, Helteks-ryhmässä ja Henkari-myyvälässä. Pakilan työkeskuksessa on viisi osastoa: puutyö-, maalaamo-, metallityö-, kalustevalasto- ja kuljetus sekä keittiö ja puhtaanapito-osastot. Uusix-verstailla on yksitoista pajaa sekä ruokala. Uusix-verstaiden työpajoja ovat keramiikka- ja korupaja, metalliverstas, ompelimo, Painotex, polkupyöräverstas, puuverstas, rakennusosasto, rakennusosien kierrätys, tekstiilipaja, verhoomo sekä tietotekniikka- ja it-paja. Koti- ja laitospalveluiden ryhmissä tarjotaan avustavia saatto-, ulkoilu-, asiointi ja kodin siistimistehtäviä kotihoidon asiakkaille. Kiinteistöpalveluiden ryhmissä tehdään erilaisia rakennusalan korjaustehtäviä sekä kiinteistönhoidollisia tehtäviä kaupungin muille virastoille. Ympäristöpalveluiden ryhmissä tehdään puistojen ja metsien kunnostustöitä kaupungin muille virastoille. Toimistopalveluissa on tarjolla jonkin verran avustavia toimistotehtäviä. (Helsingin kaupunki 2013; Karjalainen & Karjalainen 2010, 22–23.)

KUVIO 1. Työhönkuntoutuksen organisaatio (Helsingin kaupunki 2013)

3.2 Ryhmätoiminta osana kuntouttavaa työtoimintaa

Sosiaalialan työ on muutostyötä. Sosiaalialan työssä tavoitteena on lisätä ihmisten hyvinvointia. Tavoitteena on tukea yksilöiden ja ryhmien toimintaedellytysten, osallisuuden ja elämänotteen vahvistumista sekä parantaa puutteellisia sosiaalisia oloja ja vaikeita elämäntilanteita. (Kananoja 2007, 19.) Ryhmätoiminnan käyttämisessä on pyritty osallistumisen kautta tukemaan yksilön toimintakykyä. Ajatuksena on ollut, että ryhmätoiminnan avulla yksilön persoonallisuus saa vahvistusta terveisiin ja hyödyllisiin sosiaalisiin suhteisiin ja vahvistusta liittyä entistä enemmän yhteiskuntaan. (Jauhiainen & Eskola 1994, 137.) Eri-laisia ryhmiä voidaan jakaa työskentelyorientaationsa tai muodostumisensa mukaan yleisiksi, organisatorisiksi, psykososiaalisiksi, toiminnallisiksi, välittäjänä toimiviksi, kehityksellisiksi tai humanistisiksi, tehtäväkeskeisiksi, sosialisaa-tion kriisiä koskeviksi, asioihin puuttuviksi tai väliintuloksi ja ratkaisukeskeisiksi (Payne 2005, 46). Sosiaalityössä ryhmän käytön juuret juontavat viime vuosisadan vaihteen settlementtitoimintaan, jota Jane Adams ja muut ensimmäisten settlementtien työntekijät toteuttivat. Suomessa ryhmätyömenetelmä otettiin käyttöön ensin kansansivistys- ja nuorisotyössä. 1950-luvulla sen käyttö yleistyi suomalaisessa sosiaalityössä, erityisesti päihdehuollossa. (Jauhiainen & Eskola 1994, 137–138.)

Ryhmätoimintaa on toteutettu monissa sosiaalista kuntoutumista ja työllistymistä hyvin tukeneissa hankkeissa jo vuosien ajan ennen kuntouttavan työtoiminnan lain voimaan tuloa. Näissä hankkeissa on aikoinaan todettu ryhmäläisten saman elämäntilanteen ja kokemuksen toimivan psyykkistä toimintakykyä vahvistaen sekä auttaen yksilöllisten voimavarojen haltuun ottamista. Useissa työvoiman palvelukeskuksissa on todettu asiakkaiden tarvitsevan kuntouttavaa työtoimintaa kevyempää työtoimintaa. Palvelukeskuksissa on alettu tuottamaan itse tai ostamaan erilaista ryhmätoimintaa elämänhallinnan tueksi. Ryhmässä on mahdollisuus oman tilanteen realisoitumiseen asiakkaan huomatessa muil-lakin olevan vaikeuksia elämässä. Samalla mahdollistuu toisten ryhmäläisten kokemuksista oppiminen sekä omien haasteiden suhteuttaminen muiden elämäntilanteisiin. Ryhmätoiminta on kuntouttavan työtoiminnan lain mukaista toimintaa, sillä edellytyksellä että kuntouttavan työtoiminnan jaksoon sisältyy myös

työtoimintaa. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2001, 48, 103; Karjalainen & Saikku 2008, 251; Pöyhönen 2013.)

Helsingissä kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintaa on toteutettu vuodesta 2010 alkaen työhönkuntoutuksen ohjauspalveluiden Syty!-ryhmissä sekä Duurin muilta yhteistyökumppaneiltaan ostamana. Kuntouttavan työtoiminnan aloittaminen ryhmätoiminnalla on otettu osaksi toimintaa useassa kunnassa. Helsingin lähinaapureilla Vantaalla ja Espoolla on omat mallinsa kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintaan. Vantaalla vuonna 2009 aloitetuissa alkukartoitusryhmissä toimintaan tullaan pika-aktivointisuunnitelman kautta. Alkukartoitusryhmän aikaisen tilannekartoituksen ja asiakkaan kanssa tehdyn suunnitelman perusteella tehdään kullekin asiakkaalle perusteellisempi aktivointisuunnitelma jakson päätteeksi. (Mattila 2010, 35.) Espoon starttiryhmissä kohderyhmänä ovat nuoret. Myös Espoon ryhmätoiminnan tarkoituksena on saada tietoa asiakkaiden elämäntilanteista aktivointisuunnitelman ja jatkosuunnitelman laatimiseksi. Lisäksi starttiryhmän aikana tehdään terveystarkastukset. (Hakola 2012, 6.)

Helsingin kuntouttavan työtoiminnan Syty!-ryhmiin ohjautuvilla asiakkailla on Duurissa tehdyt tilanearviot ja laajat aktivointisuunnitelmat. Tämän lisäksi useimmat asiakkaista ovat osallistuneet aiemmin moniin toimenpiteisiin. Perusteluna Syty!-ryhmiin ohjautumiselle ovat aiemmat keskeytyneet toimenpiteet ja työ- ja toimintakyvyn epäselvyys ja pitkä työttömyys. Espoossa ja Vantaalla kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoimintaan tullaan sen sijaan yhteispalvelupisteen asiakkuuden alkuvaiheessa alkukartoitusjaksolle ja aktivointisuunnitelman laadinnan tueksi. Sisällöltään sen sijaan näiden kolmen kunnan kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoiminnat sisältävät samoja teemoja. (Mattila 2010; Hakola 2012.) Ryhmätoimintojen aikana kartoitetaan asiakkaiden työkykyä, tuetaan tavoitteiden ja tulevaisuuden suunnitelmien täsmentymistä sekä harjoitellaan työelämään liittyviä taitoja (Karjalainen & Karjalainen 2010, 21).

4 SYTY!-RYHMÄN KAUTTA KUNTOUTTAVAAN TYÖTOIMINTAAN

Kuntouttavan työtoiminnan Syty!-ryhmätoiminnan suunnittelu alkoi Helsingin sosiaaliviraston työhönkuntoutuksen ja Helsingin työvoiman palvelukeskus Duurin yhteisellä ideoinnilla nuorten matalan kynnyksen ryhmätoiminnan aloittamisesta lokakuussa 2009. Osapuolet päättivät kokeilla kuntouttavan työtoiminnan nuorten ja aikuisten aloitusryhmätoimintaa. Toiminnan kokeiluun lähdettiin, koska Duurissa osa asiakkaista ei ollut kiinnittynyt mihinkään aktiivitoimintaan eikä Duurin työntekijöillä ollut tarpeeksi tietoa näiden asiakkaiden toimintakyvystä. Toimintaa puolsi myös se, että työhönkuntoutuksessa oli vapaita työtoimintapaikkoja, joihin asiakkaat eivät olleet ohjautuneet. Ryhmätoiminnan nimeksi sovittiin Syty! kuvaamaan toivetta asiakkaiden syytymisestä kuntouttavaan työtoimintaan lähtemiseen. Olen tehnyt Syty!-ryhmätoiminnan aloitusvuoden kokemuksista julkaisemattoman raportin, johon perustuvat tässä osiossa olevat tiedot toiminnasta ja asiakkaista. Vuoden 2010 jälkeistä tilannetta kuvaavat tiedot perustuvat vuosien 2011–12 ajan jatkuneeseen työskentelyyni Syty!-ryhmistä vastaavassa työhönkuntoutuksen ohjauspalveluiden kuntoutustiimissä.

Työhönkuntoutuksessa jatkettiin kokeiluvuoden 2010 jälkeen Syty!-ryhmätoiminnan tarjoamista yhtenä vaihtoehtona aloittaa kuntouttava työtoiminta työhönkuntoutus-yksikössä. Ensimmäisenä Syty!-ryhmätoiminta vuotena ryhmien koko oli kahdeksan henkilöä ja alkuvaiheessa keskeyttäneiden tilalle otettiin jonossa olevia asiakkaita. Ensimmäisen vuoden jälkeen siirryttiin kymmenen hengen ryhmiin, jolloin ryhmä pystyy toimimaan, mikäli muutama ryhmäläinen keskeyttää jakson. Ensimmäisenä Syty!-ryhmävuotena ryhmiä järjestettiin seitsemän, vuonna 2011 -ryhmiä oli neljä ja vuonna 2012 kaksi. Ryhmien määrään on vaikuttanut ryhmänohjaajan tai ohjaajien muut tehtävät. Ryhmiä ohjasi ensimmäisenä kahtena vuotena vain yksi henkilö vähäisten henkilöstöresurssien vuoksi. Vuodesta 2012 alkaen ryhmien ohjaamiseen on pystytty resurssimaan kahden työhönkuntoutuksen ohjauspalveluiden työntekijän työpanos.

4.1 Asiakkaat ja heidän jatkopolkunsa

Kaikkiaan Syty!-ryhmätoimintaan on osallistunut vuosien 2010-2012 aikana lähes 120 pitkäaikaistyötöntä asiakasta. Noin puolet Syty!-ryhmätoimintaan vuoden 2012 loppuun mennessä osallistuneista asiakkaista on ollut vuonna 2010 toteutetuissa seitsemässä Syty!-ryhmässä. Ryhmien koko oli tuolloin 8 henkilöä. Kahdessa ryhmässä alussa keskeyttäneiden tilalle otettiin varalle jääneet henkilöt mukaan ryhmään. Tässä osiossa käsittelen julkaisemattomaan raporttiin (Suoknuuti 2011) koottujen tietojen perusteella Syty!-ryhmiin osallistumista, niiden asiakkaita ja asiakkaiden jatkopolkuja. Syty!-ryhmien kohderyhmä on pysynyt samana toiminnan aloittamisesta alkaen, joten vuoden 2010 tiedot antavat kuvaa myös myöhempien vuosien asiakaskunnasta.

Vuonna 2010 Syty!-ryhmissä aloitti 58 asiakasta. Nämä asiakkaat hakeutuivat toimintaan, koska suoraan konkreettisen työtoiminnan aloittaminen tuntui mahdottomalta joko oman terveydentilan, uni- ja päivärytmin sekä sosiaalisten taitojen epäilyn tai soveltuvan työtoimintapaikan löytämisen vaikeuden vuoksi. Sovituihin kuntouttavan työtoiminnan ryhmäpäiviin asiakkaat osallistuivat 72 prosenttisesti. Poissaoloista puolet oli ilmoitettuja sairauspoissaoloja ja puolet ilmoittamattomia/ luvattomia poissaoloja. Poissaolojen määrät lisääntyivät huomattavasti ensimmäisen osallistumiskuukauden jälkeen. Suurimmat ilmoitettujen poissaolojen syyt olivat flunssa, valvotun yön jälkeen kotiin nukkumaan jääminen, vaikeus saapua sovitusti paikalle ”omien menojen” sijaan sekä alkoholiinkäytöstä johtuneet poissaolot. Ensimmäisen Syty!-toimintavuoden asiakkaiden ikäjakauma oli 19–58 vuotta keski-ikä ollessa hieman alle 39 vuotta. Vuonna 2010 Syty!-ryhmiin osallistujista 69% oli miehiä.

Vuonna 2010 Syty!-ryhmässä aloittaneista 58 asiakkaasta 50 osallistui koko ryhmäjakssoon ja heistä 45 jatkoi työtoimintaosuudelle. Koko kolmen kuukauden kuntouttavan työtoiminnan jakson käyneistä asiakkaista enemmistö jatkoi uudella kuntouttavan työtoiminnan jaksolla samassa työtoimintapaikassa, jonne oli siirtynyt ryhmäosuudelta. Ryhmäosuuden tai työtoimintajakson aikana keskeytyksiä oli eniten vuonna 2010 kokeilluissa kahdessa nuorten ryhmissä, joissa joka kolmas keskeytti. Aikuisten ryhmissä keskeytyksiä oli 0-3 asiakasta ryh-

mästä. Keskeytyksen syyt nuorilla olivat heikkoon motivaatioon, lyhytjänteisyyteen, kyvyttömyyteen saapua sovitusti paikalle ja päivä-/unirytmien ongelmiin liittyviä. Muita syitä keskeytyksiin oli yhdellä nuorella osa-aikatyöhön siirtyminen ja yhdellä mielenterveyden ongelmat. Aikuisilla keskeytykset johtuivat päihteiden käytöstä ja mielenterveydenongelmista. Vuonna 2010 toiminnan keskeyttäneillä asiakkailta jatkopolku on vienyt kohti mielenterveys- ja päihdepalveluita tai eläkeselvittelyä sekä osalla Duurin asiakkuus on päättynyt. Kuten muidenkin kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien asiakkaiden niin myös Syty!-asiakkaiden kohdalla on ollut tärkeää, että he ovat jatkaneet toiminnan aikana käynnejä tarvitsemisensä mielenterveys-, päihde- ja fyysisen terveydenhoidon palveluissa.

4.2 Toimintamalli ja tavoite

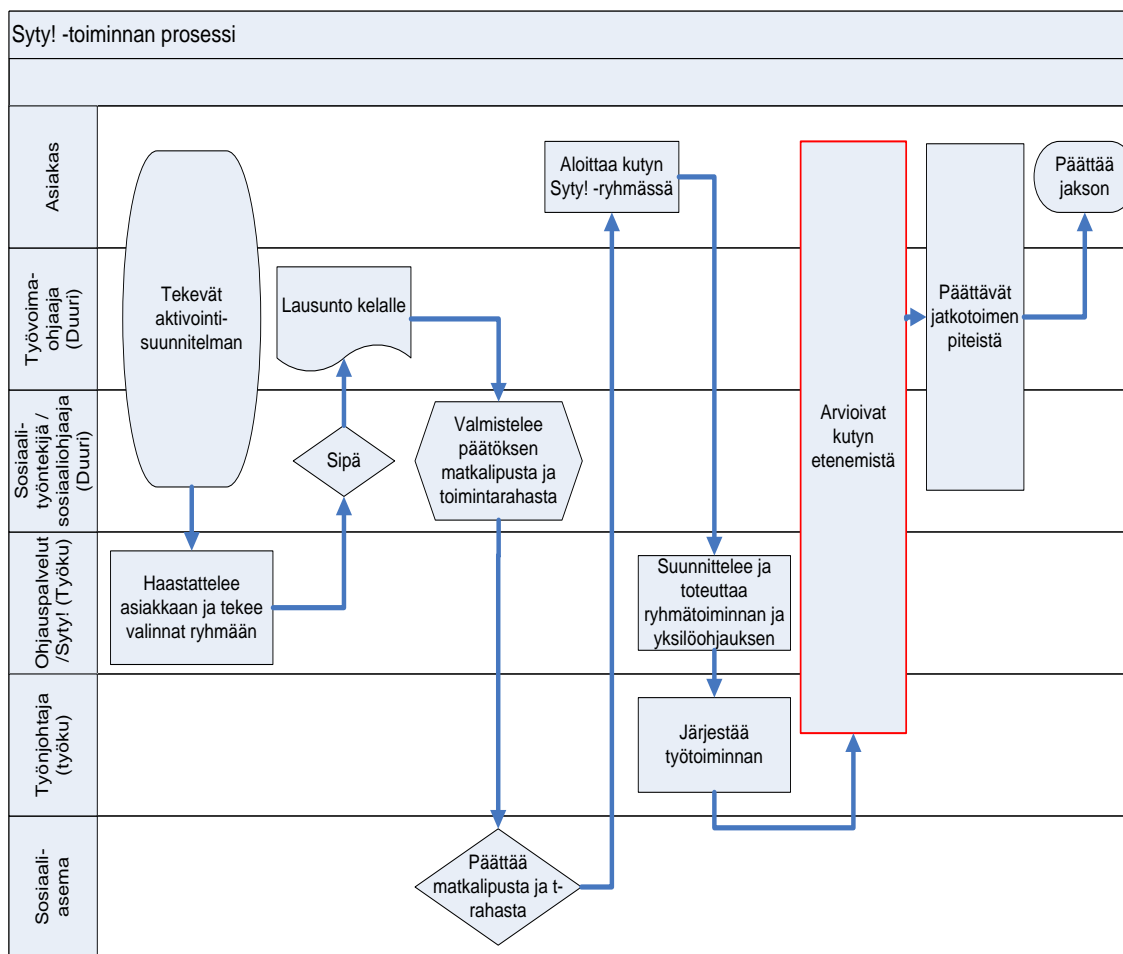
Syty!-ryhmätoiminta on suunniteltu sellaisille Duurin asiakkaille, jotka tarvitsevat runsaasti aikaa ja tukea työtoimintapaikan löytymiseen ja joiden työkyky on osoittautunut aiemmissä toimenpiteissä epäselväksi ja jotka eivät ole löytäneet sopivaa aktiivitoimintaa. Työhönkuntoutuksen ohjauspalveluiden Syty!-ryhmiin ohjatut asiakkaat ovat Duurin asiakkaita. Kuntoutumis- ja työllistymisprosessin haltijuus on Duurissa, jossa asiakas vastuutyöntekijöidensä kanssa arvioi hyötykö hän ryhmässä tiiviillä ryhmänohjaajien tuella alkavasta kuntouttavan työtoiminnan jaksosta. Mikäli Syty!-ryhmään päädytään, tehdään Duurissa asiakkaan kanssa aktivointisuunnitelma ja varataan asiakkaalle haastattelu-aika Syty!-ryhmän ohjaajille. Työhönkuntoutuksessa Syty!-ryhmiin rekrytoinnista, haastatteluista ja valinnoista vastaavat kulloisenkin ryhmän ohjaajaksi sovitut ohjauspalveluiden työntekijät. Haastattelun tarkoituksena on varmistaa, että asiakas hyötyy ryhmätoiminnasta sekä on motivoitunut osallistumaan toimintaan. Haastattelussa pyritään varmistamaan, ettei asiakkaalla ole akuuttia päihdeongelmaa tai psyykkisiä haasteita, jotka estäisivät ryhmässä olemisen. Lisäksi haastattelussa selvitetään, missä asioissa asiakas mahdollisesti tarvitsee yksilöohjausta ryhmäosuuden aikana, ja luodaan pohjaa näistä teemoista luottamukselliselle ja rehelliselle keskustelulle. Mikäli haastattelu ei johda Syty!-ryhmään valintaan, on asiakas saanut kuitenkin kokemusta haastattelussa olemisesta ja mahdoli-

sesti ehdotuksen muusta soveltuvasta vaihtoehdosta, josta keskustella Duurin vastuutyöntekijöidensä kanssa. Duurin vastuutyöntekijät saavat tiedon haastattelun tuloksesta, ja sosiaaliviraston asiakastietojärjestelmään kirjataan tieto tapaamisessa sovituista asioista.

Mikäli asiakas valitaan Syty!-ryhmään, tekevät Duurin vastuutyöntekijät kolmen kuukauden kuntouttavan työtoiminnan (kuty) jaksoa koskevat lausunnot Kelaan sekä matkalippu- ja sijoituspäätökset (sipä). Ryhmäosuutta kestää kahdeksan viikkoa ja sen aikana asiakkaan kanssa etsitään loppujaksolle eli viidelle viikolle työtoimintapaikka työhönkuntoutuksen muista konkreettista työtoimintaa tarjoavista ala-yksiköistä. (KUVIO 2.) Ryhmäosuudella kokoonnutaan kahtena päivänä viikossa neljän tunnin ajan sekä yhden viikon ajan neljän päivän ajan, jolloin ryhmäläiset opiskelevat tietokoneen käyttöä työhönkuntoutuksen Uusix-verstailla. Ryhmäjaksolla asiakkaat saavat aamu-/tai välipalan ja työtoimintaosuudella lounaan kuten kaikki työhönkuntoutuksessa kuntouttavaan työtoimintaan osallistujat. Työtoimintajakson paikka ja jakson osallistumispäivät räätälöidään asiakaskohtaisesti. Ryhmänohjaaja tai ohjaajat ovat asiakkaan tukena myös työtoimintajakson aikana sekä ryhmät kokoontuvat vielä koko kolmen kuukauden kuntouttavan työtoiminnan jakson päätteeksi vaihtamaan kokemuksiaan työtoimintaosuudelta. Ryhmänohjaajat tekevät jakson aikana yhteistyötä asiakkaiden, asiakkaiden Duurin vastuutyöntekijöiden sekä työtoimintapaikan kuntoutus- ja ohjaushenkilöstön kanssa.

Syty!-ryhmäosuudella on ollut kuntouttavaan työtoimintaan, koulutukseen, työnhakuun sekä hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyviä yksilö- ja ryhmätehtäviä, keskusteluja ja tutustumiskäyntejä. Ryhmäjaksojen teemoina on ollut oma hyvinvointi, taloudenhallinta, liikunta ja kulttuuri, työhön ja koulutukseen etenemisväylät sekä työhönkuntoutus-yksikön eri työtoimintapaikat. Pääpaino on ollut työskentely työtoimintapaikan löytymiseksi sekä toimintaan osallistumisen kautta asiakkaiden päivärytmin, jaksamisen, sosiaalisten taitojen ja itseluottamuksen vahvistumisessa. Jokaisen ryhmäjakson tarkempi ohjelma muokkautuu siihen osallistuvien asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden mukaan.

KUVIO 2. Prosessikuvaus Syty!-toiminnasta vuonna 2012

(Vuodesta 2013 alkaen Duurin sosiaalityöntekijä tai -ohjaaja tekee matkalippu- ja toimintarahaesityksen lisäksi myös päätöksen)

5 AIHEPIIRISTÄ TEHDYT AIEMMAT TUTKIMUKSET

Kuntouttavaa työtoimintaa, ryhmätoimintaa ja pitkäaikaistyöttömyyttä on tutkittu paljon eri näkökulmista. Reija Perttilä (2012) on tuonut pitkäaikaistyöttömien selviytymistä ja sosiaalista pääomaa käsittelevässä väitöskirjassa esiin työttömyyden kokevan raskaimmin mielihien, jotka olivat työuransa alku- tai keskivaiheessa. Tutkimuksessa vanhemman ikäryhmän (yli 55v) havaittiin selviytyvän monin tavoin paremmin työttömyystilanteessa kuin nuorempien, jotka kohtasivat enemmän taloudellisia ongelmia ja kärsivät useammin stressistä. Tutkimuksen mukaan naiset kykenivät miehiä paremmin säilyttämään positiivisen asenteen. Naisilla oli tukenaan miehiä vahvemmat työn ulkopuoliset sosiaaliset verkostot. Nuoremmat miehet kokivat usein terveytensä huonontuneen, kun se naisilla ja vanhemmilla keskimäärin parani. Tutkimuksessa huomattiin tarkasteltaessa työttömien selviytymistä, sosiaalisia suhteita ja tiedonhankintaa, että yhdellä osa-alueella aktiiviset ihmiset olivat usein aktiivisia myös muilla osa-alueilla. Suomen- ja ruotsinkielisten työttömien välillä ei useimmissa tapauksissa löydetty suuria eroja.

Elsa Keskitalon (2009) väitöstutkimuksessa todetaan aktivointipolitiikan tavoitteiden ja toimenpiteiden olevan hämmästyttävän samanlaisia erilaisissa hyvinvointijärjestelmissä. Keskitalon mukaan useimmissa hyvinvointivaltioissa oikeus sosiaaliturvaan on liitetty aikaisempaa enemmän velvollisuuksiin, aktivoiviin toimenpiteisiin osallistumiseen ja kansalaisen ja viranomaisten kanssa tehtäviin sopimuksiin. Empiirisenä tutkimuskohteena Keskitalon väitöstutkimuksessa on vuonna 2001 voimaantullut laki kuntouttavasta työtoiminnasta ja sen toteutuminen paikallistasolla. Tuija Kotiranta (2008) on tarkastellut väitöskirjassaan aktivointia työttömien ihmisten näkökulmasta. Tutkimuksessa esitetään työttömän aktivoinnissa olevan kyseen työmoraalin ylläpidosta ja aktivointipolitiikan todellisenä tarkoituksena olevan ihmisten tahton pureutumisen. Tutkimuksessa todetaan erityisen huolissaan aktivointipolitiikassa oltavan nuorista työttömistä.

Leena Luhtasela (2009) tutki lisensiaattityössään osallisuuden rakentumista kuntouttavassa työtoiminnassa. Hänen haastattelemansa kuntouttavaan työtoi-

mintaan osallistuneet henkilöt nostivat esiin toimintaan osallistumisen tuomia merkityksiä omalle elämälleen. Merkityksiä olivat: (1) kuntouttava työtoiminta rytmittää arkea, (2) työ koetaan mielekkääksi, (3) työyhteisö tukee osallistujaa, (4) työ lisää osaamista, (5) etuudet kohentavat hieman elintasoa ja (6) osallistuja kokee aktivoituvansa suhteessa omaan elämäänsä. Tutkimuksessa todetaan yksilötasolla osallisuuden olevan osallistujan oman elämän haltuunottoa, yhteisötasolla se voidaan ymmärtää työpajan tai verstaan yhteistoimintana ja yhteiskunnan tasolla se on aktiivista toimintaa yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä, marginaalisesta asemasta keskiöön astumista. Tutkimuksessa todetaan osallisuuden rakentumisen edellyttävän laajemmassa ympäristössä: (1) osallistujien kokemustiedon ottamista toiminnan suunnittelun pohjaksi, (2) vallan käytön uudelleen jakoa niin, että työntekijät ja asiakkaat käyttävät jaettua valtaa toiminnan kehittämiseksi, (3) osallistujien ihmisarvoista ja oikeudenmukaista kohtelua ja (4) dialogisen toiminnan menetelmien käyttöä, esimerkiksi luomalla osallistujien kanssa toiminnallisia rakenteita, joissa he voivat lisätä tietoisuuttaan omasta tilanteestaan.

Kaija Rautakorpi (2010) tutki sosiaalityön pro gradussa kuntouttavan työtoiminnan voimaantumisprosessia. Rautakorpi tutki voidaanko voimaantumista havainnollistaa ja arvioida. Hän pyrki muodostamaan käsitystä ihmisen voimaantumiseen ja motivoitumiseen vaikuttavista tekijöistä. Rautakorpi kehitti tutkimuksessa laadullista mittaria auttamaan asiakasta ja työntekijää hahmottamaan asiakkaan tilannetta sekä siinä tapahtuvia muutoksia voimaantumisen näkökulmasta. Mittarin osa-alueiksi Rautakorpi määritteli 1) päivä- /arkirytmien ja osallistumisen säännölliseen toimintaan, 2) arjen sujumisen, asioiden hoidon ja vastuullisuuden, 3) sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset tilanteet, 4) kokemuksen omasta jaksamisesta ja terveydentilasta, 5) päihde- tai jonkin muun riippuvuuden ja siitä seuraavat vaikeudet, 6) käsityksen omasta itsestä ja onnistumisen tunteen sekä 7) tulevaisuuden suunnittelun ja motivaation. Mittareiden osa-alueet Rautakorpi määritteli teoretiedon sekä oman kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden parissa toimimisensa kautta saamansa kokemustiedon perusteella.

Johanna Alatalo ja Marja Paananen (2007) tutkivat pro gradussaan Kokkolan pitkäaikaistyöttömyyttä ja aktivointipolitiikkaa rekisteritietojen valossa. Tutki-

muksessaan he pyrkivät saamaan tietoa kokkolalaisista yli 25 vuotiaista pitkäaikaistyöttömistä, joille on tehty aktivointisuunnitelma. Tutkimuksessa pitkäaikaistyöttömyyden taustalta paljastuu kolme työllistymistä rajoittavaa tekijää: ammatillisen koulutuksen puute, pitkä poissaolo avoimilta työmarkkinoilta sekä velkaongelma. Tutkimustulosta voisi tulkita siten, että velat voivat olla kannustinongelma ja nostaa kynnystä palkkatyöhön lähtemiseen. Toisaalta tutkijat toteavat velkaongelman kasaantuvan muutenkin heikoimmassa työmarkkina-asemassa oleville kuten ammattitaidottomille. Tutkimuksessa esitetään taloudellisten ongelmien näyttävän kasaantuvan siten, että toimeentulotukiasiakkaiden joukossa velkaongelmaa on merkittävästi enemmän kuin ei toimeentulotukea saaneiden joukossa.

Janne Telen (2005) tutki pro gradussaan sosiaalityön haasteita ja mahdollisuuksista työvoiman palvelukeskuksessa. Telen ehdotti työvoiman palvelukeskuksessa tehtävän sosiaalityön kehittämistä edelleen kohti työllistymiseen tähtäävää toimintaa niin, että kehitystyö tapahtuisi sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden lähtökohdat huomioiden. Sosiaalityön vahvuuksien Telen katsoi liittyvän sosiaaliseen asiantuntijuuteen ja holistiseen asiakastyöhön sekä olevan tarkoituksenmukaista asiakkaiden elämänhallinnan tukemiseksi. Hän arvioi heikoiksi sosiaalityön tai työvoiman palvelukeskuksen mahdollisuudet pureutua rakennetyöttömyyteen. Tutkimuksessa Telen totesi sosiaalityön kaipaavan tuekseen rakenteellisen tason työvoimapolitiittisia ratkaisuja sekä konkreettisia työvälineitä.

Kuntouttavasta työtoiminnasta on tehty lukuisia ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä tietyn kunnan tai tietyn asiakasryhmän näkökulmasta asiaa tarkastellen. Samoin ryhmätoiminnasta löytyy useita opinnäytetöitä, mutta näissä kohderyhmänä ovat pitkälti mielenterveyskuntoutujat. Poikkeuksena näistä ovat Ira Mattilan (2010) ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyö kuntouttavan työtoiminnan alkukartoitusryhmistä Vantaalla ja Saana Hakolan (2012) AMK-tutkinnon opinnäytetyö Espoon työhönvalmennuskeskuksen Starttiryhmiin osallistuneiden kokemuksista. Mattilan tutkimuksessa Vantaan alkukartoitusryhmien yhtenä tavoitteena mainitaan pika-aktivointisuunnitelmien kautta matalan kynnyksen ryhmäjakso aloittaminen ja jakson päätyminen laajemman aktivointisuunnitelman tekoon. Alkukartoitusryhmien kehittämishankkeen lopputuloksena organi-

saatiotasolla luotiin ja mallinnettiin toimiva palveluprosessi sekä liitettiin ryhmämuotoinen toiminta osaksi Vantaalaista palveluvalikkoa. Saana Hakolan (2012) opinnäytetyön toimeksiantaja on Espoon kaupunki ja Espoon työvoiman palvelukeskus ETYP. Espoossa työvoiman palvelukeskus ETYP on vastannut nuorten työttömien kuntoutumisen tarpeeseen muun muassa järjestämällä Espoon työhönvalmennuskeskuksessa niin sanotun Starttiryhmän. Starttiryhmän tavoitteena on selvittää ryhmäläisten elämäntilanteet ja sen pohjalta ryhmäläisille tehdään yksilölliset aktivointi- ja kuntoutussuunnitelmat. Opinnäytetyössään Hakola selvittää ryhmäläisten kokemuksia Starttiryhmän antamasta tuesta heidän kuntoutumisprosessissaan ryhmätoiminnan aikana. Ryhmäläiset kokivat ryhmäjakson saaneen heidät miettimään elämänlaatuaan ja tilannettaan, suunnittelemaan tulevaisuuttaan ja toimimaan tavoitteellisesti. Haastatellut painottivat tärkeää olleen päivärytmin vahvistumisen, uusien ystävien saamisen, rentoutumiskeinojen saamisen sekä ruuanlaiton taitojen oppimisen.

Mattilan (2010) ja Hakolan (2012) opinnäytetyöt kuvaavat Vantaan ja Espoon kuntouttavan työtoiminnan toimintaympäristöjä sekä ennen kaikkea Vantaan alkukartoitusryhmää ja Espoon Starttiryhmä. Oman opinnäytetyöni keskiössä on Helsingin kaupungin työhönkuntoutus- yksikön kuntouttavan työtoiminnan Syty!-ryhmätoiminta ja nimenomaan asiakkaan näkökulmasta. Syty!-ryhmätoiminnassa on paljon samoja piirteitä kuin Espoon ja Vantaan toiminnassa, mutta myös eroja kuten ryhmätoiminta osana kuntouttavaa työtoimintaa – kappaleessa on kuvattuna.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää Syty!-ryhmätoimintaan osallistuneiden asiakkaiden kokemuksia toiminnan merkityksestä omaan työhön kuntoutumisen prosessiinsa. Pyrkimyksenä on tuottaa tietoa, mitä erityisarvoa kuntouttavan työtoiminnan aloittamisella ryhmätoiminnalla on pitkäaikaistyöttömän asiakkaan kokemana ja minkälaisia vaikutuksia he kokivat toiminnalla olevan. Lisäksi tavoitteena on saada asiakkailta tietoa siitä, mitkä tekijät Syty!-ryhmätoiminnassa ovat heidän mielestään vaikuttavia ja tärkeitä.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Mitä tavoitteita ja odotuksia pitkäaikaistyöttömillä asiakkailla on ollut aloittaessaan kuntouttavan työtoiminnan Syty!-ryhmässä ?
- 2) Miten pitkäaikaistyöttömät asiakkaat ovat kokeneet Syty!-ryhmätoiminnalla alkaneen kuntouttavan työtoiminnan jakson vaikuttaneen heidän tilanteeseensa Syty!-ryhmäjakson alussa, lopussa ja viisi viikkoa sen päättymisen jälkeen?
- 3) Mitkä tekijät ovat pitkäaikaistyöttömien toimintaan osallistujien mielestä Syty!-ryhmätoiminnassa tärkeitä?

6.2 Tutkimuksen eteneminen

Aineiston keruu oli monivaiheinen ja nopeita muutostilanteita sisällään pitänyt prosessi. Tutkimusaineiston hankinnan suunnitelmana oli tuottaa aineistoa asiakkaiden kokemuksellisesta tiedosta ryhmäkeskustelujen avulla. Tutkimusluvan sain sosiaaliviraston vs. aikuispalvelujohtajalta 12.9.2012. Seuraava Syty!-ryhmä oli aloittamassa 24.9.2012. Ryhmänohjaajat halusivat ensimmäisten

ryhmäpäivien olevan rauhoitettuja, jotta ryhmäläiset voivat ensin rauhassa tutustua toisiinsa. Ryhmänohjaajilta sain luvan tulla Syty!-ryhmään 2.10. kertomaan opinnäytetyöstäni ja kysymään vapaaehtoisia osallistujia ryhmäkeskusteluun. Minulle oli varattuna aikaa ryhmän tapaamiseen puoli tuntia. Ryhmänohjaajat poistuivat ryhmätilasta siksi aikaa, kun keskustelin ryhmäläisten kanssa. Ryhmäläisillä ei ollut etukäteen tietoa, mistä aiheesta tulen heille puhumaan. Paikalla oli kymmenen hengen ryhmästä yhdeksän naista ja miestä.

Kerroin Syty!-ryhmäläisille tekeväni ylemmän ammattikorkeakoulun opintoihin kuuluvaa opinnäytetyötä Syty!-ryhmätoiminnasta. Kerroin toivovani saada kuulla heidän kokemuksiaan ja mielipiteitään toiminnasta. Kerroin toivovani, että ryhmästä löytyisi vapaaehtoisia kolmeen ryhmäkeskusteluun. Kerroin, ettei ryhmäkeskusteluun osallistuminen vaadi mitään erityistä muuta kuin valmiuden keskustella ja kertoa mielipiteitään Syty!-ryhmätoiminnasta. Kerroin äänittäväni ja litteroivani keskustelut käsitellen vastauksia nimettöminä. Ryhmäkeskusteluista ensimmäisen kerroin olevan seuraavan viikon maanantaina, toisen ryhmäjaksoson loppupuolella marraskuussa ja kolmannen ryhmäjaksoson jälkeisen työtoimintaosuuden päätteeksi joulukuun lopulla. Kerroin ryhmäkeskustelun keston olevan enintään tunnin ja että ohjaan keskustelua kysymyksin. Kerroin ryhmäläisille tutkimukseen osallistujien voivan päättää, olisiko antamani palkkio kuhunkin keskusteluun osallistumisesta kahvipaketti tai elokuvalippu. Annoin tapaamisessa kullekin ryhmäläiselle tiedotteen opinnäytetyöstä sekä suostumuslomakkeen (Liitteet 1 ja 2). Ryhmäläisistä muutama henkilö puhui tapaamisen aikana kysyen ja kommentoiden. Näiden muutaman muutoin hiljaisen ryhmän edustajan kanssa sovin ryhmäkeskustelut pidettävän heidän ryhmätilassaan sellaisina päivinä, jolloin eivät itse siellä kokoontunut. Kerroin, että kukin voi miettiä rauhassa suostumustaan tutkimukseen osallistumiseen. Kerroin seuraavan viikon maanantaina kahdeltatoista odottavani ryhmätilassa vapaaehtoisia kahvitarjoilun kanssa. Tuolloin paikalle saapuneiden kanssa päättäisimme myös sopivan palkkion osallistumisesta.

6.2.1 Aineiston keruu ryhmäkeskustelumetodilla

Ryhmämetodiin viitataan sekä akateemisissa julkaisuissa että käytännön keskusteluissa useilla nimityksillä; ryhmäkeskustelu, ryhmähaastattelu, fokusryhmähaastattelu (Valtonen 2005, 223–225). Fokusryhmä on puolistrukturoitu haastattelu, jota on käytetty paljon markkinointitutkimuksissa (Robson 2001, 141). Ryhmäkeskustelulla tarkoitetaan järjestettyä keskustelutilaisuutta, johon on kutsuttu joukko ihmisiä keskustelemaan tietystä aiheesta fokusoidusti, mutta kuitenkin vapaamuotoisesti. Keskeistä tässä on ryhmän vetäjän rooli ja läsnäolotollisen ilmapiirin virittäjänä, keskustelun tavoitteen suuntaan ohjaajana sekä keskusteluun ryhmäläisiä kannustavana. Ryhmähaastattelussa vuorovaikutuksen sijaan painottuu ryhmän vetäjän ja kunkin osallistujan välille ryhmän vetäjän tehdessä ikään kuin yksilöhaastatteluja ryhmätilanteessa esittäen tietyn kysymyksen vuorotellen kaikille ryhmäläisille. (Valtonen 2005, 223–225.)

Yhteiskuntatieteissä yksilöhaastattelut ovat olleet yleisin tiedonkeruunmetodi. Ryhmäkeskusteluja on hyödynnetty enemmän käytännön markkinointitutkimuksissa ja viime aikoina enenevässä määrin myös yhteiskuntatieteiden puolella. Ryhmäkeskusteluja on käytetty yhteiskuntatieteissä jo 1920-luvulta alkaen aluksi lähinnä survey-kysymysten laatimisen apuna. Sosiologit kuten Robert Merton, Patricia Kendall ja Marjorie Fiske tekivät 1940- ja 1950-luvuilla uraa uurtavaa työtä ryhmäkeskustelumetodin kehittämisessä tutkiessaan ihmisten suhtautumista tiettyihin radio-ohjelmiin. Ryhmäkeskustelujen toisessa vaiheessa toisesta maailmansodasta 1970-luvulle markkinatutkimuksissa ja poliittisissa mielipidemittauksissa siirryttiin hyödyntämään ryhmäkeskusteluja ihmisten mielipiteiden, halujen ja tarpeiden selvittämiseksi. Kolmannessa vaiheessa 1980-luvulta eteenpäin ryhmäkeskustelua on hyödynnetty niin ideoinnissa, mielipidekartoituksissa, toimintatutkimuksissa kuin kulttuuristen kategorioiden tutkimuksessa. Ryhmäkeskustelujen käyttö on levinnyt eri akateemisiin oppiaineisiin. (Valtonen 2005, 225–226.)

Ryhmämetodia kuten ryhmäkeskusteluja käytetään erilaisista syistä aineiston keruuseen. Asenteiden ja mielipiteiden tutkimisen katsotaan soveltuvan parhaiten ryhmäkeskusteluihin kuin yksilöhaastatteluihin, joissa ne olisivat eristyksissä

arkipäivän kommunikoinnin ja suhteiden kontekstista. Parhaimmillaan ryhmätilanteessa pystytään tuottamaan dynaamista keskustelua valitusta aiheesta monesta erilaisesta näkökulmasta ja täten yksittäisten osallistujien panos yhdessä nostaa saadun aineiston monipuolisuutta. (Flick 2002, 114–115.)

Aineiston hankinnan ensisijaiseksi metodiksi valitsin tutkimussuunnitelmassa ryhmäkeskustelun. Syynä oli tutkimuksen aihe eli ryhmätoimintaan osallistuvien asiakkaiden kokemusten ja mielipiteiden ryhmätoiminnan merkityksestä tutkiminen. Lisäksi oletin ryhmäkeskustelun voivan luontevasti tukea ryhmäprosessia samalla kuin se tuottaisi kokemuksellista tietoa asiakkailta. Toisaalta ymmärsin ryhmäkeskusteluun vaikuttavan ryhmädynamiikan ja ryhmän sisäisen valtahierarkia voivan vaikuttaa siihen kuka puhuu ja mitä puhutaan. Haasteeksi tiesin myös sen, että ryhmäkeskusteluihin osallistumiseen voi olla yksilöhaastatteluun verrattuna enemmän ennakkoluuloja ja kaikki kutsutut eivät välttämättä saavu paikalle. Tiedossa oli vastahakoisesti ryhmäkeskusteluihin osallistumiseen suhtautuvan erityisesti vanhusten, vammaisten ja johtavassa asemassa olevien. Isona ongelmana ryhmäkeskusteluissa on myös siitä tehdyn tallenteen purkaminen ja analysointi niin että varmuus kulloisestakin puhujasta säilyy. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 63.)

Maanantaina 8.10.2012 odotin vapaaehtoisia Syty!-ryhmäläisiä kahvitarjoiluiden kera ryhmäkeskusteluun. Paikalle saapui yksi asiakas kymmenen hengen Syty!-ryhmästä. Hän kertoi muutamaa muutakin odottavansa paikalle ja ainakin yhden muun ryhmäläisen olevan melko varmasti tulossa. Odotimme akateemisen vartin, mutta ketään muita ei tullut paikalle.

Tätä tutkimusta tehdessä vahvistui ymmärrys ryhmäkeskustelun haasteellisuudesta tutkimusmenetelmänä. Niin ryhmäkeskusteluun kuin ryhmiinkin osallistujilla pitää olla valmiutta jakaa kollektiivisesti yksilöllisiä kokemuksia, käsityksiä ja uskomuksia (Pietilä 2010, 215). Tämä valmius edellyttää rohkeutta, itsetuntoa ja voimavaroja. Kysyin vapaaehtoisia ryhmäkeskusteluun Syty!-ryhmäjakson alkuvaiheessa. Ryhmän muodostusvaiheessa ryhmän jäsenet ovat riippuvaisia ohjaajastaan. Ryhmän jäsenten käytös on varovaista ja kukin etsii paikkaansa ryhmässä. Itseilmaisussa ollaan sovinnaisia ja varovaisia. Ryhmän tehtävät ja

säännöt ovat hahmottumisvaiheessa. Ryhmän voi sanoa olevan etsimisvaiheessa ja ryhmän jäsenet ovat yleensä epävarmoja ja ahdistuneita. (Kopakkala 2005, 49; Niemistö 2000, 160–161.) Tässä ryhmän muodostumisvaiheessa ryhmäkeskusteluun vapaaehtoisten saaminen olisi ollut minkä tahansa ryhmän osalta vaikeaa. Tätä vaikeutta lisäsi Syty!-ryhmäläisiä yhdistävä tekijä eli pitkäaikaistyöttömyys. Terveystutkimusten mukaan suomalaisten työttömien kokema terveys heikkenee työttömyyden pitkittymisen myötä ja aiheuttaa psyykkisen stressitilanteen. (Vesalainen & Vuori 1996, 53.) Syty!-ryhmään osallistujat olivat aloittaneet kuntouttavan työtoiminnan kahteen neljän tunnin ryhmäpäivään viikossa osallistumalla, koska muut vaihtoehdot eivät olleet heidän tilanteensa ja voimavarojensa vuoksi mahdollisia. Tämän huomioiden heille ryhmän muotoutumisvaiheen voi perustellusti sanoa olleen psyykkisesti keskimääräistä vaativamman. Näistä tiedossa olevista haasteista huolimatta valitsin ryhmäkeskustelun aineiston keruu menetelmäksi. Luotin Syty!-ryhmän oman ryhmäytymisen olevan ryhmäkeskusteluun osallistumista tukeva tekijä. Suunnitelma ei siis toteutunut, vaan aineiston keruu toteutui yksilöhaastatteluina.

6.2.2 Teemahaastattelu aineiston hankintamenetelmänä

Ryhmäkeskustelumetodi osoittautui Syty!-ryhmäläisten kohdalla toimimattomaksi menetelmäksi. Ryhmäkeskustelua varten olin valmistautunut pohtimalla teemat, joista oli tarkoitus keskustella. Ryhmäkeskustelun sijaan tämän tutkimuksen aineiston hankintamenetelmäksi tuli yksilöteemahaastattelu.

Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jolle on tyypillistä kysymysalueiden olevan pääpiirteissään määriteltyjen, osallistujamäärien olevan melko pienten, työmäärän analyysivaiheessa olevan suuren ja tutkitusta aiheesta saadun tiedon olevan syvää. Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista ovat keskeisiä samoin kuin heidän asioille antamansa merkitykset. Olennaista on myös se, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuk-

sia, uskomuksia ja tunteita voidaan tulkita tällä menetelmällä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.)

Sovin ensimmäiseen haastatteluun 8.10.2012 paikalle saapuneen Syty!-ryhmäläisen kanssa, että haastattelen häntä suunniteltuun ryhmäkeskusteluun mieltimilläni teemakysymyksillä yksilöhaastatteluna. Haastatteluun meni noin kolme varttia, jonka jälkeen sovimme toisen teemahaastatteluajan marraskuulle. Haastattelun kanssa sovimme, että kustakin haastattelusta annan palkkioksi elokuvalipun. Pyysin häntä kertomaan muille ryhmäläisille, että tutkimukseen voi edelleen ilmoittautua. Lisäksi toimitin ryhmäläisille heidän seuraavassa ryhmäpäivässä jaettavaksi kirjeen, jossa kerroin ottavani tutkimukseen vielä mukaan vapaaehtoisia.

Muutama päivää ensimmäisen teemahaastattelun jälkeen toinen ryhmäläinen otti minuun tekstiviestillä yhteyttä ja sovimme haastatteluajan 19.10. maanantaille, jolloin Syty!-ryhmäosuutta oli takana neljä viikkoa. Muita vapaaehtoisia ei ryhmästä tullut. Näiden kahden vapaaehtoisen kanssa teimme seuraavat teemahaastattelut molempien kanssa 16.11. päivän aikana sekä joulukuussa eripäivinä 17.12. ja 19.12. Ensimmäiset teemahaastattelut olivat molempien kanssa noin 45 minuutin. Toiset ja kolmannet haastattelut olivat hieman lyhyempiä. Ensimmäisissä haastatteluissa oli paljon asiakkaiden taustatilanteisiin liittyvää keskustelua, jonka vuoksi ne olivat pidempiä kuin myöhemmät haastattelut. Myöhempien haastatteluiden teemat muotoutuivat ensimmäisessä haastattelussa asiakkaan kertomien tavoitteidensa ja odotustensa mukaan sekä sen mukaan missä vaiheessa kuntouttavan työtoiminnan jaksoa asiakas oli.

Subjektiivisena kokemuksena sanoisin kaikkien kuuden teemahaastattelun olleen aluksi tunnelmaltaan varovaisia ja hivenen jännittyneitä. Molemmat haastatteltavat kommentoivat nauhurin käytön tuoneen jännitystä haastattelutilanteeseen kuin myös kaiken kaikkiaan koko tilanteen epätavanomaisuuden. Kussakin haastattelussa lyhyesti ja harkitummin vastaaminen väheni haastattelun etenemisen myötä ja loppuvaiheessa haastatellut puhuivat vapautuneemmin ja kertoen luontevasti kokemuksistaan. Ensimmäisissä haastatteluissa minulla oli huolena liian niukan aineiston kerääminen, joten annoin tietoisesti keskustelun

mennä laveasti pääteemojen ulkopuolelle. Tällä halusin varmistaa, että tarvittaessa olisin voinut laajentaa ja syventää tutkimusta asiakkaiden lähtötilanteisiin.

Tutkimusaineiston laadun ja luotettavuuden kannalta olen pyrkinyt huomioimaan teemahaastatteluissa käytettyjen kysymysten olevan avoimia. Haastatteluissa olen pyrkinyt muistamaan haastattelun avoimuuden, luonnollisuuden ja keskustelunomaisuuden. Syty!-ryhmän vapaaehtoisten haastateltavien kohdalla tämä tarkoitti pyrkimystä antaa heidän kertoa mahdollisimman vapaasti mieleensä tulevia asioita. Haastattelutilanteessa keskustelun virta meni luovasti sen mukaan mitä asioita haastateltava nosti esiin. Näin esimerkiksi etukäteen pohittamani kysymykset/teemat tulivat haastattelussa eteen vastaajan tuottaman puheen ehdoilla ja järjestyksessä. Teemahaastattelulle onkin tyypillistä, että vaikka haastattelun teemat ovat tiedossa niin kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 195).

Kaikkiaan teemahaastatteluja oli kuusi kertaa. Kaikki haastattelut olivat Syty!-ryhmän muina päivinä käyttämässä ryhmätilassa. Tila oli varattuna haastatteluja varten, joten saimme keskustella rauhassa. Istuimme haastattelussa kahden-toista hengen kokouspöydän vastakkaisilla puolilla niin, että ääni kuitenkin tallentui hyvin nauhalle. Tarjoiluna oli aluksi kahvin lisäksi myös pientä naposteltavaa. Luovuin niistä haastatteluun osallistujien ilmoitettua pelkän kahvin riittävän (elokuvalipun lisäksi).

6.2.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksessa saadun aineiston analysoinnin tarkoituksena on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Valitsin analysointimenetelmäksi sisällönanalyysin, koska se sopii hyvin strukturoimattoman aineiston kuten haastattelun analysointiin. Sisällönanalyysin avulla pyritään saamaan aineistosta kuvausta yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Siinä pyritään analysoimaan tekstiä tarkastellen inhimillisiä merkityksiä. Sisällönanalyysiä voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Aineisto keskeisyyttä painottaakseni valitsin aineiston analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen analyysin. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 103–108.)

Tässä tutkimuksessa analysoitavaa aineistoa tuli 46 sivua rivinvälillä 1 tallennettuna. Litterointivaiheessa kuuntelin moneen kertaan puhutut asiat saadakseni tauot ja naurahdukset sekä puhutut asiat tarkasti sanajärjestyksen mukaisesti kirjattua. Pyrin litteroimaan yhtä tarkasti sekä haastateltujen että omat puheeni. Näin pyrin varmistamaan, että analysointivaiheessa minulla olisi käytössäni mahdollisimman tarkka tilannetta kuvannut haastatteluaineisto aineiston oikean tulkinnan tueksi. Litteroidessaan sekä haastatellun että haastateltavan puheenvuorot pystyy tutkija päättämään, miten haastattelijan kysymyksen muotoilu on voinut vaikuttaa vastaukseen (Ruusu vuori 2010, 425). Tutkijan on tärkeää myös muistaa, ettei haastattelu ole objektiivinen ja kielestä riippumaton kuvaus ulkopuolisesta todellisuudesta vaan haastattelun osapuolten yhteistyön ja vuorovaikutuksen kautta syntynyt. Vuorovaikutusprosessi vaikuttaa läpi tutkimuksen haastattelujen suunnittelusta, niiden toteuttamiseen aina läpi aineiston analysoinnin tulosten raportointiin asti. (Pietilä 2010, 214.)

Ennen analysoinnin aloittamista tulee määrittää analyysiyksikkö. Analyysiyksikkö voi olla sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön määrittämisen jälkeen laadullisen aineiston analyysi etenee kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan. Toisessa vaiheessa aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan. Kolmannessa vaiheessa luodaan teoreettiset käsitteet eli abstrahoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108–113.) Olen analysoinut erikseen Syty!-ryhmäjaksan alkuvaiheessa, kahdeksan

viikon Syty!-ryhmäjakson lopuksi sekä viisi viikkoa ryhmäjakson päättymisen jälkeen tehdyt haastattelut.

Aineiston analyysiyksiköksi määrittelin ajatuskokonaisuuden. Koska analysoin kolmessa eri vaiheessa tehdyt haastattelut erikseen, pyrin säilyttämään yhtenäisyyden analysoimalla niitä samaan tahtiin. Luin haastattelumateriaalin merkiten korostevärillä ajatuskokonaisuudet. Tämän jälkeen tietokoneohjelmaa hyödyntäen leikkasin ajatuskokonaisuudet erilleen kustakin haastattelusta. Seuraavaksi siirryin ajatuskokonaisuuksien redusointiin eli pelkistämiseen. Tämän jälkeen kopioin pelkistykset uusille sivulle ja aloin yhdistämään samankaltaisia pelkistyskäsitteitä allekkain pohtien samalla kullekin syntyneelle ryhmälle pelkistyskäsitteitä soveltuvaa otsikkoa eli alaluokkaa (Liite 4). Klusterointi eli alaluokkien luomisvaiheessa haastattelumateriaalin erikseen käsittely alkoi olla melko työlästä. Tämä johtui sekä siitä, että pelkistyskäsitteitä oli kaikkien aineistossa noin 250 sekä siitä, että vertailin samaan aikaan kolmea aineistoa pohtien pelkistyskäsitteille soveltuvia alaluokkia. Saatuaani jaettua pelkistykset alaluokkiin kopioin alaluokat taas uudelle sivulle ja etenin yhdistämällä samankaltaisia alaluokkia yläluokiksi pohtien mitä tiivistettyä vastausta ne kertoisivat tutkimuskysymyksiin (Liite 5). Tässäkin vaiheessa liikuin kolmen analyysiprosessin väliä vertaillen niihin ryhmittelemiäni alaluokkaryhmiä ja muodostaen kaikkiin kolmeen analyysiprosessiin samat yläluokat. Tätä helpottamaan merkitsin eri värein ala- ja yläluokat. Yläluokkien nimiksi sopi mielestäni hyvin termejä, jotka linkittyivät myös teoria-tietoon. Termit eivät kuitenkaan tulleet teorialähtöistä, olisi aineiston analyysiä ohjannut aiempaan teoriaan pohjaava analyysirunko ja viitekehys (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113).

Yläluokkien muodostuttua aineistosta oli mielestäni noussut jo vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta jatkoin analysoinnin tiivistämistä pääluokkiin. Pääluokkiin asti aineiston analysoinnin vieminen toi analysointiin osin toistoa ja osin tiivistä analyysiä mielestäni liikaa. Niinpä palasin analyysissä takaisin yläluokkien tasolle. Sain kokeilun kautta vahvistuksen sille, että abstrahointia eli käsitteellistämistä jatketaan vain niin kauan kuin se on sisällön kannalta mielekäästä (Kyn-gäs & Vanhanen 1999, 7). Tekemässäni aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä

etenin hyödyntäen Tuomen ja Sarajärven (2009, 108–113) sekä Kyngäksen ja Vanhasen (1999, 3–12) esimerkkejä analyyseistä.

6.3 Eettisyys ja luotettavuus

Laadullisissa tutkimuksissa tavoitteena on ymmärtää tiettyä toimintaa, kuvata jotakin tapahtumaa tai ilmiötä tai antaa teoreettisesti järkevä tulkinta jollekin ilmiölle. Pyrkimyksenä ei ole tilastollisten yleistysten löytäminen vaan löytää haastateltavia, jotka tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. Tärkeää on myös haastateltavien itsensä ilmaisemisen taito, puhekyky ja orientaatio maailmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 85–86.) Laadullisissa tutkimuksissa tutkimus on monenkertaisesti tulkinnallista. Tutkija tulkitsee haastatellun tulkintoja ja tutkimuksen lukija puolestaan tulkitsee tutkijan tulkintoja. Onnistuneen tulkinnan kriteerinä on, että myös lukija voi löytää tekstistä tutkijan löytämät asiat riippumatta siitä onko hän samaa mieltä tutkijan esiin tuomasta näkökulmasta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 151.)

Tutkimusaineisto on saatu haastattelemalla ja haastattelussa vuorovaikutus on keskeinen elementti. Vuorovaikutusta on sekä tiedostamatonta että tietoista. Tiedostamatonta viestintää on oheisviestintä kuten ryhti, äänensävy, eleet ja ilmeet. Tietoista vuorovaikutusta on esimerkiksi käytetty kieli. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2001, 7–8.) Haastatteluissa käytetyllä kielellä on oma roolinsa tutkimuksen luotettavuudessa. Olen pyrkinyt muotoilemaan tutkimuskysymykset asiakkaiden kielelle väärinymmärrysten välttämiseksi. Haastattelutilanteessa olen tarvittaessa tarkentanut kysymyksiä. Haastattelujen litterointivaiheessa on ollut tärkeää tallentaa keskustelu noudattaen puhuttua sanajärjestystä, jotta analysointivaiheessa vivahteiden oikea ymmärtäminen on mahdollistunut. Analysointivaiheessa on ollut tärkeää vivahteiden lisäksi pysähtyä aika ajoin miettimään asiakkaiden käyttämää kieltä ja ilmaisuja. Näin olen pyrkinyt varmistamaan tutkimukseen osallistuvien asiakkaiden kommenttien ymmärtämisen heidän tarkoittamallaan tavalla. Tämän tutkimuksen aineiston keruu ja analysointivaiheessa on ollut tärkeää muistaa moninkertaisen tulkinnallisuuden tuoma lisähaaste tutkimuksen luotettavuudelle. Jokainen tutkimusaineiston ana-

lyysivaihe on ollut tärkeää miettiä huolella, jotta tulkinnallisuus olisi vankasti perustelua ja täten luotettavaa. Tutkimuksessa on tärkeää muistaa kriittinen asenne ja reflektiivisyys omia tulkintojaan kyseenalaistaen. (Laine 2001, 32–37).

Tutkimukseen osallistui kaksi henkilöä kymmenen hengen Syty!-ryhmästä. Laadullisesti he edustivat hyvin pitkäaikaistyöttömiä ja keskimääräistä Syty!-ryhmän asiakasta. Pitkäaikaistyöttömyyden taustalla työllistymistä rajoittavina tekijoinä ovat ammatillisen koulutuksen puute, pitkä työttömyys ja velkaongelma (Alatalo & Paananen 2007). Toiselta haastatelluista puuttui ammatillinen koulutus, molemmat olivat olleet pitkään poissa työelämästä ja toisella oli velkaongelma. Tämän lisäksi heidän toimintakykyensä vaikutti fyysiseen ja psyykkiseen terveydentilaan liittyviä tekijöitä sekä päihteistä kuntoutumisprosessi. Asiakkaiden ääni tuli esiin vahvasti ja syvästi, vaikkakin kapeasti kahden asiakkaan kautta.

Tutkimalla merkityksiä saadaan kuvaa yksilön lisäksi yhteisöstä ja kulttuurista, johon hän kuuluu. Myös pienen tutkimusryhmän kokemuksista nousee esiin tietoa yleisestä yhteisötasosta. (Laine 2001, 26–28.) Laadullisissa tutkimuksissa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Tärkeintä on löytää tutkimukseen osallistujia, jotka tietävät kysyttävästä aiheesta mahdollisimman paljon ja joilta voi saada parhaiten tietoa aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 85–86.) Tässä tutkimuksessa haastateltavien valinta tapahtui heidän motivaationsa ja uskalluksensa lähteä mukaan tutkimukseen perusteella. Tämä vapaaehtoisuus on itsestään selvä vaade tutkimuksen eettisyyden kannalta, mutta samalla se antaa hyvän pohjan luotettavalle ja laajalle aineiston hankinnalle haastattelutilanteessa.

7 ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA SYTY!-RYHMÄTOIMINNASTA

Tässä osiossa esittelen teemahaastatteluista sisällönanalyysillä saamiani tuloksia. Tulososio jakaantuu kolmeen osaan kunkin osan vastatessa yhteen tutkimuskysymykseen. Tutkimuskysymyksiin vastaaviksi sisällönanalyysin yläluokiksi nousivat sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistuminen, psyykkisen toimintakyvyn vahvistuminen, fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen, työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuden vahvistuminen, toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta, ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus sekä ryhmänhenki ja vertaistuki.

7.1 Tavoitteet ja odotukset Syty!-ryhmäjakson alkuvaiheessa

Haastateltujen tavoitteisiin ja odotuksiin vaikutti etukäteen Duurin vastuutyöntekijöiltään sekä Syty!-ryhmän ohjaajilta Syty!-ryhmätoiminnasta saamansa tieto. Molemmat haastatellut muistelivat aktivointisuunnitelmiinsa kirjatun tavoitteiksi tuen työelämään paluulle ja päihteiden käytön hallinnalle. Saadakseni mahdollisimman laajasti esiin haastateltujen etukäteisajatuksia toiminnasta kysyin sekä tavoitteita että odotuksia. Ensimmäisissä haastatteluissa kommentteihin vaikutti myös jo itse ryhmäjakson alkukokemukset. Toinen haastatteluista oli osallistunut kahden viikon ajan ryhmätoimintaan ja toinen neljän viikon ajan. Todennäköisesti näistä syistä johtuen haastatelluilla oli laajasti odotuksia Syty!-ryhmäjaksolla alkavalle kuntouttavan työtoiminnan jaksolle. Tavoitteet ja odotukset olivat kuitenkin osin hyvin varovaisia toiveita pettymysten välttämiseksi.

Haastatellut kommentoivat eniten asioita, joiden yhdistävänä yläluokkana oli sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistuminen. Eniten odotuksia oli sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyen.

ehä mä enää nähny ketään..paitsi jossai kaupassa ihmisiä.. tai sit tolei..mut ei kenenkää kanssa tullu puhuttua enää..ni sekin jo ett näkee ihmisiä...

Tavoitteena oli saada lisää sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta muiden kanssa. Tavoitteena oli säännöllisen arkirytmien vahvistuminen ja keskeistä tässä oli päivä- ja viikkorytmien niin sanottu normalisoituminen. Talouden hallinnan osalta toiveena oli saada tietoa ja tukea ulosottojen selvittämiseen. Päihteiden käytön hallinnan tavoite tuli esiin aktivointisuunnitelmaan kirjatusta tavoitteista kysyttäessä sekä asiakkaiden muissa kommentteissa. Molemmilla asiakkailla oli tarvitsemansa päihdehoitokontaktit kunnossa, mutta ryhmätoiminnan toivottiin osaltaan tukevan päihteiden käytön hallintaa.

tässä ois nyt tarkoituksena vähän katsoo miten sitä jaksaa.. ett tota just sillei alottaa pikkuhiljaa, ettei se vaarantais tota päihteettömyyttä.

Toiseksi eniten odotuksia oli Syty!-ryhmätoiminnasta. Näiden odotusten yhdistävän yläluokaksi nousivat toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta. Odotuksena haastatelluilla oli toiminnan tavoitteiden olevan toimintakyvyn mukaisten ja ryhmäohjelman olevan asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden mukainen. Syty!-ryhmätoimintaan sovitusti osallistumisen koettiin olevan mahdollista toteutua. Tärkeää haastatelluille oli rauhalliseen tahtiin kaksi päivää viikossa tapahtuvalla toiminnalla aloittaminen ilman painostusta tai joutumatta jännittämään selviytymistä. Syty!-ryhmäjaksos ohjelmaan liittyi tietoa ja odotuksia, että se olisi monipuolinen sisältäen sekä työhön että vapaa-aikaan liittyviä tutustumiskäyntejä.

...kuulosti ihan hyvältä..se pikku hiljaa alottaminen.. ett täss on vähän niinku käydään jossain.. käytiin näyttelyssä ja käydään tutustumassa duunimestoihin..ett se ei ole pelkkää sellaista kuivaa hommaa et siin on vähä sellasta vapaa-aikaakin..ja ihan tämmönen rento alotus tosissaan eikä tarvi ihan kauheesti nipottaa.. tota jännittää pärjääkö..

Kolmanneksi eniten haastatellut mainitsivat tavoitteita ja odotuksia, joiden yhdistävä yläluokka oli työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuden vahvistuminen. Haastatelluilla oli toiveena saada ryhmäjaksolla tukea kohti työelämää etenemiselle. Molemmilla haastatelluilla oli pidemmän tähtäimen tavoitteena palkkatyöhön pääsy. Lähitavoitteena molemmilla oli löytää ryhmäjaksolla kiinnostava työtoi-

mintapaikka. Kansalaistaidoksikin luokiteltavaan tietokoneen käyttötaitoon liittyi odotuksia saada ja vahvistaa taitoja niin työnhakuun kuin arjessa hyödynnettäväksi.

tää tuntu hyvältä ku tässä oli myös noi tietokoneet..ja se on nykypäivänä kuitenkin hyvin niinku tärkeä ..ku maksaa laskuja tai työpaikkaa hakee tai mitä tahansa ja muutenkin ois kiva..

Haastatteluaineistosta nousi joitain kommentteja myös psyykkisen ja fyysisen toimintakyvyn vahvistumiseen liittyen. Psyykkisen toimintakyvyn osalta odotuksissa nousi esiin tavoite vahvistaa itseluottamusta. Ryhmäjakson jälkeiseen työtoimintaosuuteen kohdistui toiveita saada siellä lisää kokemusta psyykkisestä ja fyysisestä jaksamisesta.

No se työharjoittelujakso on edessä ni se varmaan antaa osviittaa, miten tällä hetkellä kunto kestää ja pää varsinkii niinku.. niinku työelämää..

7.2 Koetut vaikutukset

Erittelen seuraavissa alaluvuissa Syty!-ryhmätoiminnan koettuja vaikutuksia pääluokittain ja tärkeysjärjestyksessä. Kahdessa ensimmäisessä alaluvussa ovat sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistuminen sekä psyykkisen toimintakyvyn vahvistuminen nousivat eniten esiin aineistosta. Kolmannessa alaluvussa oleva fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen oli sivuroolissa kytkeytyen osittain koettuun työ- ja toimintakykyyn. Neljännessä alaluvussa käsitellään aineistosta nousseita kokemuksia sosiaalisen osallisuuden vahvistumisesta työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuden näkökulmasta.

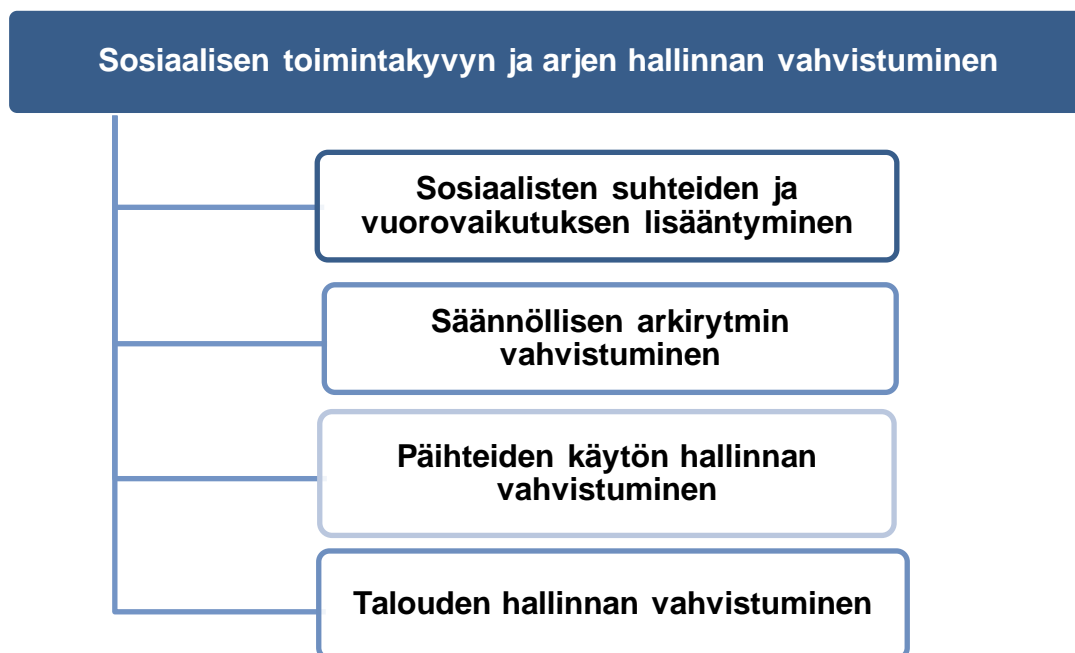
Yleisesti arvioiden haastatellut kokivat työ- ja toimintakykynsä parantuneen jakson aikana. Kysyin kaikissa haastatteluissa vastaajien kokemusta omasta työ- ja toimintakyvystään. (Asteikkona oli 1-5 niin että 1 oli heikoin mahdollinen ja 5 paras mahdollinen.) Jälkimmäinen vastaaja totesi myöhemmin ryhmäjakson alun arvionsa (3) olleen liian korkea arvio omasta työ- ja toimintakyvystään. Siihtäkin huolimatta haastatellut ilmoittivat kokeneensa työ- ja toimintakyvyn nous-

seen suurimmillaan kahdesta neljään ja pienimmillään kolmesta kolmeen ja puoleen.

Toimintakyky voidaan määritellä omien kykyjen ja tavoitteiden sekä elin- ja toimintaympäristön väliseksi tasapainotilaksi (Vuokko, Juvonen-Posti & Kaukiai-nen 2011, 3659). Yleisesti toimintakyvystä puhuttaessa tarkoitetaan ihmisen valmiuksia selviytyä normaaleina pidetyistä asioista niin kotona, työssä kuin vapaa-ajalla. Toimintakyky on yhteydessä muun muassa ikään, sukupuoleen ja koulutukseen. Toimintakyvyn muutoksia voidaan havainnoida joko yksilön ko-kemuksen perusteella tai objektiivisilla mittausmenetelmillä. (Järvikoski & Här-käpää 2011, 92–93.)

7.2.1 Sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistuminen

Sosiaalisessa toimintakyvyssä painottuu kyky selviytyä sosiaalisista tilanteista ja omata monipuolinen osallisuus yhteiskuntaan (Järvikoski & Härkäpää 2011, 22). Sosiaalinen toimintakyky muodostuu yksilön, yksilön ominaisuuksien sekä sosiaalisen verkoston välisessä dynaamisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalinen toimintakyky ilmenee toiminnassa ja siihen vaikuttaa yksilön sosiaaliset taidot, temperamentti, tavoitteet ja arvostukset. Sosiaalista toimintakykyä voidaan arvi-oida kiinnittämällä huomiota yksilön sosiaaliseen verkostoon ja sosiaaliseen eristyneisyyteen, sosiaaliseen yhteisyyteen, yksinäisyyteen, sosiaaliseen aktii-visuuteen ja osallistumiseen sekä sosiaalisiin taitoihin kuten joustavuuteen ja vuorovaikutukseen. (TOIMIA i.a.) Arjen hallinnalla tarkoitetaan tässä säännöllisen arkirytmien vahvistumista sekä päihteiden ja talouden hallinnan vahvistumis-ta. Arjen hallinta mahdollistaa sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumisen ja sosi-aalinen toimintakyky tukee arjen hallintaa. Tästä syystä haastattelujen ana-lysoinnissa yhdistin nämä yhdeksi yläluokaksi, jonka alaluokkina ovat sosiaalis-ten suhteiden ja vuorovaikutuksen lisääntyminen, säännöllisen arkirytmien vah-vistuminen, päihteiden käytön hallinnan vahvistuminen ja talouden hallinnan vahvistuminen (KUVIO 3).

KUVIO 3. Sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistuminen

Ryhmäjakson alkuvaiheessa toteutetut ensimmäiset haastattelut olivat haastatelluista toisen oltua ryhmäjaksolla kahden ja toisen neljän viikon ajan. Tässä vaiheessa haastatellut olivat kokeneet ryhmäjakson vaikuttaneen vain sosiaalisen toimintakyvyn ja arjen hallinnan vahvistumiseen liittyviin tekijöihin. Ryhmäjakson alun koettiin antaneen tukea kohti säännöllisempää päivä- ja viikkorytmiä. Säännöllinen tekeminen itsessään koettiin tärkeäksi ja toisen jo neljä viikkoa ryhmään osallistuneen kohdalla tämä oli jo vaikuttanut positiivisesti nukkumiseen. Eniten haastatellut kertoivat sosiaalisten tilanteiden ja vuorovaikutuksen lisääntymisen merkityksestä, mutta myös niihin liittyvästä uusien sosiaalisten tilanteiden vaikeudesta. Ryhmäjakson alkuvaiheessa tärkeä kokemus oli jo pelkästään sosiaalisessa vuorovaikutustilanteessa oleminen. Pitkän työttömyyden aikana sosiaaliset suhteet olivat haastatelluilla vähentyneet ja uusiin ihmisiin tutustumiseen ei ollut tullut luontevia mahdollisuuksia.

Toiset haastattelut olivat kahdeksan viikon Syty!-ryhmäjakson päättyessä ja asiakkaiden ollessa siirtymässä viiden viikon työtoimintajaksolle. Tässä vaiheessa ryhmäjaksolla koettiin olleen laajemmin erilaisia vaikutuksia, mutta sosiaaliseen toimintakykyyn ja arjen hallintaan liittyviä vaikutuksia oli huomattavasti

eniten. Haastatellut olivat vaihtaneet osan ryhmäläisistä kanssa yhteystietoja ja alkaneet pitää yhteyttä toisiinsa vapaa-ajalla. Ryhmäjaksolla oli ollut vaikutusta myös muuhun sosiaaliseen elämään. Etenkin toinen haastatelluista kertoi ryhmässä aloittamisen jälkeen suhteiden läheisiin ihmisiin parantuneen ja muuttuneensa sosiaalisesti rohkeammaksi. Ryhmässä aloittamisen jälkeen tuntemattomien kanssa keskustelu oli helpottunut sekä oman aktiivisuuden ja liikkumisen lisääntyneenä muihin ihmisiin tutustuminen oli lisääntynyt.

nii, et ei oo niin sulkeutunu tai semmonen et on niinku rohkeempi et ei oo enää niin iso kynnys puhuu jollekii vieraalle..

Arjen hallintaan liittyen ryhmässä käymisen todettiin osaltaan tukeneen päiheteettömyyttä ja talousasioiden kuten velkojenhoidon selvittämistä. Ryhmäjaksolla aikana säännöllinen osallistuminen oli alkanut vahvistumaan. Ryhmäjaksolla arkeen oli tullut säännöllisyyttä, päivärytmi kohentunut ja aamuheräämiset onnistuneet.

et kyll sen huomaa nyt tässä.. et se niiku helpottu ku tekee jotain ..ett löytyy se rytmi just... ettei se ole ihan ett puolet päivää makaa sängyssä.

Ryhmäjakso ei kuitenkaan ollut poistanut uusien sosiaalisten tilanteiden vaikeutta. Teema nousi edelleen esiin, nyt työtoimintajaksolle siirtymisen osalta. Haastatelluilla oli huolena uudessa työtoimintapaikassa uusiin ihmisiin tutustuminen, ja miten muut suhtautuisivat heihin. Toisella haastatelluista oli sattumalta useampia tuttavuuksia työtoimintapaikassa. Toisella ei ollut ja hänen toiveenaan olikin ”tukihenkilön” saaminen lievittämään alkujännitystä. Näin siitäkin huolimatta, että työtoimintapaikka oli jo tuttu yhden harjoituspäivän osalta.

Kolmannet haastattelut olivat viisi viikkoa Syty!-ryhmäjaksolla päättymisen jälkeen. Haastatellut kertoivat jaksolla aikana tavoitteen sosiaalisen vuorovaikutuksen ja arjen hallinnan lisääntymisestä toteutuneen. Molemmat haastatellut olivat osallistuneet koko kolme kuukautta toimintaan säännöllisesti, toinen ilman poissaoloja ja toisella oli ollut muutaman päivän sairauspoissaolo. Molemmat olivat osallistuneet edellisellä viikolla Syty!-ryhmäläisten kokoontumiseen, jossa he olivat käyneet läpi työtoimintajaksolla kokemuksia. Molemmat olivat myös osallis-

tumassa haastatteluviikon lopussa Syty!-ryhmän päättäjäispäivään; ”pikkujouluihin”. Haastatellut muistelivat Syty!-ryhmäjaksota positiivisena jaksot ja suhtautuivat sen päättymisen haikkeudella.

no on se nostanu elämän niinku laatua..jollakin tapaa siis ainakin jonkun verran etku mä olin niin monta vuotta niinku suppeiss piireissä ja sit oli tullu hirveen araks jo pikkuhiljaa .. ni nyt on paljon rohkeempi ja pirteempi ja ynnä muuta.. ja uskaltaa uutta kokea. jopa .ettei jännitä kaikkea ihan niin paljon..et ku huomaa et pärjää aika hyvin..

Haastatellut kokivat edelleen ryhmäjaksot vaikuttaneen eniten sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumiseen ja arjen hallintaan liittyviin asioihin. Tämä vahvistuminen oli jatkunut työtoimintajakson aikana. Sosiaalinen vuorovaikutus ja aktiivisuus olivat edelleen lisääntyneet sekä suhteet läheisiin jatkaneet parantumistaan. Molemmilla oli myös jatkunut tavoittelemansa päihteiden käytön hallinta ja toinen oli tavoitteidensa mukaisesti saanut ulosottoasioita hoidettua. Ryhmän ja ryhmähengen positiivisia vaikutuksia kommentoitiin nytkin, mutta eniten kommentoitiin kokemuksia viikko- ja päivärytmin normalisoitumisesta niin uni- kuin ruokailurytminkin osalta. Tämä päivä- ja unirytmien normalisoituminen oli mahdollistanut sosiaaliseen toimintaan osallistumisen. Ryhmäjaksolla saadun säännöllisen rytmin koettiin helpottaneen työtoiminnassa aloittamista.

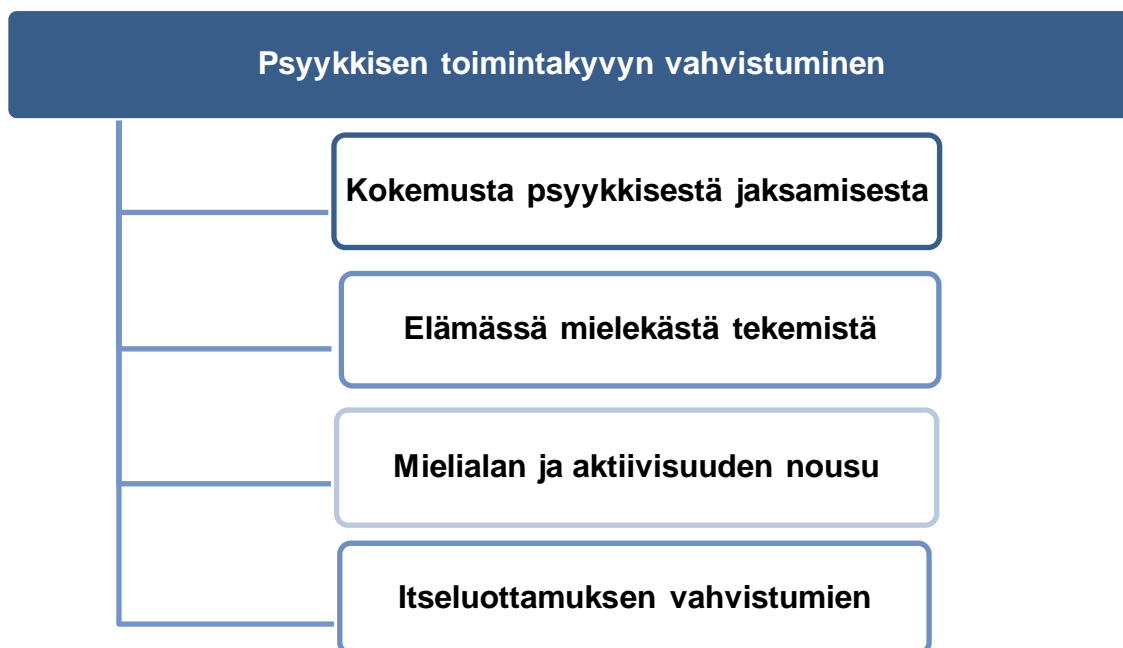
et siihenkin tuli. just ku on työhommassa ni puol yhentoista yhentoista maissa mennään jo lounaalle ..ennen en ois osannu kuvitellakaan..et ennen mä oisin nukkunu vielä siihen aikaan ja ..sikeestikin...nyt mä oon lounaalla sillo (naurahtaa)

7.2.2 Psykkisen toimintakyvyn vahvistuminen

Psyykinen toimintakyky voidaan kuvata psyykkisten voimavarojen ja kestävyys- sekä kognitiivisten kykyjen kautta. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 92.) Psyykinen toimintakyky ilmenee energiana, vireytenä, emotionaalisenä tasapainona ja sosiaalisina taitoina (Vesalainen & Vuori 1996, 3). Analyysissä yläluokaksi nousseeseen psyykkisen toimintakyvyn vahvistumiseen liittyviä asioita haastatellut mainitsivat Syty!-ryhmäjaksot alun ensimmäisissä haastatteluissa

vain tavoitteina. Tuossa vaiheessa ei ollut vielä kokemusta itseluottamuksen tai mielialan vahvistumisesta tai psyykkisestä jaksamisesta (KUVIO 4).

KUVIO 4. Psyykkisen toimintakyvyn vahvistuminen

Syty!-ryhmäjakson päättyessä haastatellut nostivat esiin toiseksi eniten kommentteja liittyen ryhmäjakson vaikutuksiin psyykkisen toimintakyvyn vahvistumisessa. Ryhmästä koettiin saadun positiivista asennetta tulevaisuuteen. Haastatellut olivat huomanneet mielialan ja aktiivisuutensa nousseen. Mieliala oli muuttunut iloisemmaksi ja pirteämmäksi. Kotitöiden tekeminen ja liikkuminen sekä kiinnostus asioihin olivat lisääntyneet. Elämään ja päiviin koettiin tulleen mielekästä tekemistä. Ryhmäjaksoon osallistumalla oli saatu kokemusta psyykkisestä jaksamisesta sekä vahvistettua itseluottamusta. Ryhmäjaksolla toimintaan osallistuessaan haastatellut olivat yllättyneet kyvystään omien rajojen ylittämiseen, esimerkiksi ryhmässä omista asioistaan avoimesti puhumisesta. Kaikki tällaiset omien rajoitusten ja pelkojen kohtaamiset olivat tuoneet onnistumisen kokemusta ja vahvistusta itseluottamukselle. Tärkeää haastatelluille oli myös toisilta ryhmäläisiltä saatu positiivinen palaute.

jokainen teki jokaisesta muusta ku laitto paperille sillei hyvii puolii.. ja sit ne laitettiin läjään ja luettiin mitä on .. siit tuli kaikille hyvä mieli.. mulle ainakii tuli hirveen hyvä mieli et on jotain hyvii puolii.. mitä ihmiset näkee mussa.

Toinen haastatelluista oli osallistunut ryhmäjaksolla olleeseen neljän päivän tietokonekurssiin kaikkina päivinä ja saanut kokemusta sen soveltuvuudesta senhetkisiin voimavaroihinsa.

no kyll itse asiassa sen jälkeen oli aika puhki perjantaina (naurahdus) ..et lauantainakii vielä et ei oikeen niinku..et kyll oli puhki.. kyll huomasi ettei oo tottunu.. heräs kumminkii sitte jo seittemän jälkeen.. ja sit pääs kotiin joskus neljän aikaan

Haastatellut kertoivat kymmenestä ryhmäläisestä kahden keskeyttäneen ja kolmannen siirtyneen toiselle kurssille. Ryhmässä toimiminen ei ollut kaikille soveltuva vaihtoehto. Toinen haastatelluista kommentoi ryhmäohjelmassa olleen välillä tehtäviä, joihin muutamat eivät halunneet osallistua.

ett muutamii ihan pienii poikkeuksii oli välillä et joku ei ehkä sit suostunut..mutt hyvin harvoin siis.. ne jotka teki sen ni ne sit lopettikii tai enmä tiedä lopettiks mut ei ainakaa näkyny enää loppuvaihees.

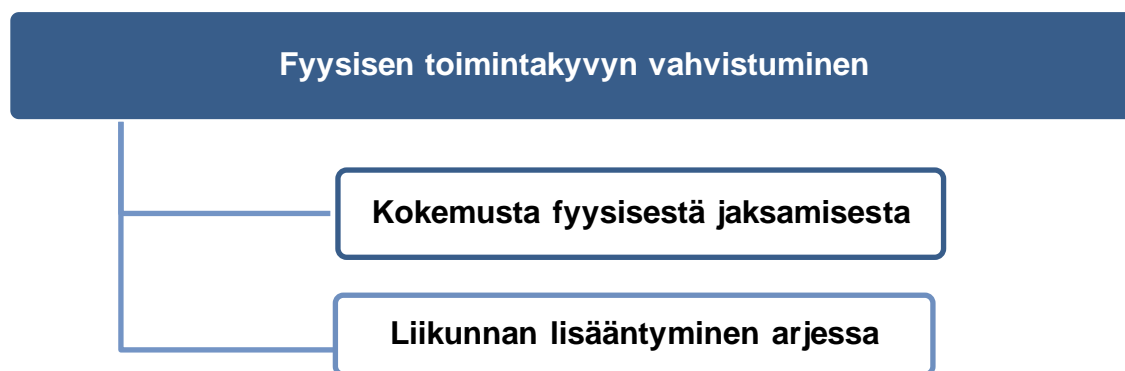
Viisi viikkoa ryhmäjaksoson päättymisen jälkeen olleissa viimeisissä haastatteluisa psyykkisen toimintakyvyn vahvistumiseen liittyneitä kommentteja oli jo lähes yhtä paljon kuin sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumiseen liittyviä kommentteja. Haastatellut kokivat Syty!-ryhmäjaksoson jälkeen olleensa rohkeampia ja itsevarmempia sekä rennompia kokeilemaan uusia asioita. Aiempi uusien asioiden kokeilemisen ja oppimisen pelko oli madaltunut, ja oli tullut vahva usko omaan jaksamiseen. Myös mieliala oli edelleen noussut lisäten aktiivisuutta niin kotias-kareissa kuin liikunnan harrastamisessa. Toinen haastatelluista muisteli tietokonekurssin tärkeyttä ja siellä opittujen taitojen positiivista vaikutusta. Haastatellut kommentoivat koko ryhmäjaksoson nostaneen elämänlaatuaan ja omaa motivaatiotaan edetä tavoitteidensa mukaisesti.

Myös viittä viikkoa aiemmin tapahtunutta ryhmäjaksolta työtoimintaan siirtymistä kommentoitiin paljon. Haastatellut kertoivat jännityksen hälvenneen parin päivän osallistumisen jälkeen. Työtoiminnan aloittamisen vastaajat kokivat yhtä jännittäväksi kuin aikoinaan Syty!-ryhmässä aloituksen. Näin jälkikäteen haastatellut kokivat aiemman työtoimintapaikkaan tutustumisen sekä toisella paikassa olleiden tuttavien läsnäolon helpottaneen aloitusta sekä tiedon Syty!-ryhmän ohjaajilta tarvittaessa saatavasta tuesta. Toinen haastatelluista oli ollut yllättynyt omasta rohkeudesta kysyä työtehtävistä uudestaan, jos ei ollut heti ymmärtänyt ohjeita. Molemmilla olivat toteutuneet omat jakson alussa asettamansa tavoitteet myös oman itsevarmuuden vahvistumisen osalta. Syty!-ryhmäjaksolla koettiin olleen suuren merkityksen työtoimintaan siirtymisen mahdollistajana.

Olihan sillä suurikin vaikutus..oli vähän niinku itsevarmempi olo ja sit tietää ett on niinku jotain tukee ...et soittaa vaan niille esimerkiksi (niillä tarkoitat?) xxxxx ja xxxxx (ohjaajia) ..kyllhä siitä tuli tosi suuri apu.. ensinnäkii et pääsi tommoseen.. ett täällä ekana pari päivää sillei jonkinlaista rytmii.. ja muutenkii niinku vähän semmosta positiivista psyykkausta.. et kyll sitä osaa ja pystyy.. et sitä ois ollu paljon enemmän kateissa jos sitä ois menny sinne suoraan .. et sai viel enemmän uskaa tohon touhuun tai itteensä..ett pystyy viel johonkii...oli sill tosi suuri merkitys.

7.2.3 Fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen

Fyysiseen toimintakykyyn vaikuttaa yksilölliset tekijät kuten sukupuoli, ikä, yleiskunto, kehon toiminta ja rakenteet, ravitseminen ja elämäntavat. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2009, 9–10.) Fyysiseen toimintakykyyn voidaan eritellä kuuluvan yleiskestävyys, lihaskunnan ja liikkeiden hallintakyvyn (Järvikoski & Härkäpää 2011, 92). Haastatteluiden analysoinnissa fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen nousi yhdeksi yläluokaksi (KUVIO 5). Ryhmäjaksolla fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen oli sivuosassa. Ryhmäjaksolla vain mainittiin tavoitteeksi fyysisen jaksamisen kokeileminen. Toisella haastatellulla fyysiset perussairaudet vaikuttivat jaksamista alentavasti.

KUVIO 5. Fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen

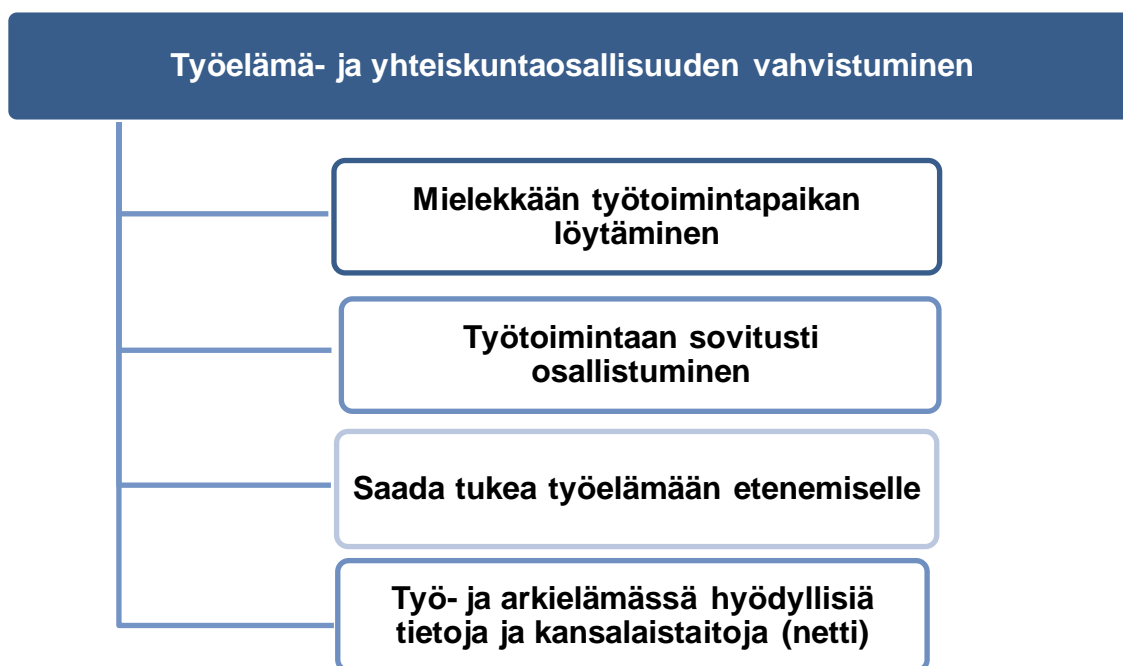
Ryhmäjakson päättyessä olleissa toisissa haastatteluissa haastatelluille oli jo tullut kokemusta fyysisestä toimintakyvystä ryhmäohjelman liikuntapainotteisuuden kautta. Molemmilla haastatteluista oli tullut kokemus heikosta fyysisestä kunnosta ja halu parantaa sitä vapaa-ajan liikunnalla. Tähän motivoi osaltaan ryhmäjaksolla tehdyt tutustumiskäynnit liikuntapaikkoihin.

Nyt on vähän niinku kokemusta semmosesta et on perättäisinä päivinä ohjelmaa ni et pystyy sen suorittamaan . ku mä vähän epäilin miten jaksaa henkisesti varsinkii ja fyysisestikkii.. kyl sen huomasi ett on rapakunnoss.. ku käytii keilaamassa ni seuraavana päivänä sitä oli täst kohtaa järkyttävän kipee..

Viisi viikkoa ryhmäjakson päättymisen jälkeen olleissa kolmansissa haastatteluissa haastatelluista toinen kertoi jatkaneensa vapaa-ajan liikuntaa jonkin verran ja toisella oli edelleen tavoitteena löytää mieleinen liikuntamuoto. Fyysisen toimintakyvyn arviota tuli välillisesti haastateltujen pohtiessa laajempaa työ- ja toimintakykyä läpi koko kuntouttavan työtoiminnan jakson. Sen perusteella fyysinen toimintakykykin koheni jakson ryhmä- ja työtoimintaosuuden aikana.

7.2.4 Työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuden vahvistuminen

Sosiaalinen osallisuus merkitsee yksilön pääsyä erilaisiin jokapäiväisessä elämässä normaaleina pidettyihin suhteisiin, organisaatioihin ja rakenteisiin. Sosiaalinen osallisuus pitää sisällään sekä yksilön kokemuksen että toteutuvat käytännöt. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 147.) Käsittelen aineistosta nousseita sosiaalisen osallisuuden vahvistumista työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuden näkökulmasta.

KUVIO 6. Työelämäosallisuuden ja yhteiskuntaosallisuuden vahvistuminen

Kaikissa haastatteluissa kerrottiin asioita, joiden tulkitsin liittyvän työelämä- ja yhteiskuntaosallisuuden tärkeyteen. Kaiken kaikkiaan ne jäivät Syty!-ryhmäjaksolla täysin sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistumisen kokemusten varjoon. Molemmilla haastatelluilla oli toiveena työelämään pääsy sekä yhteiskunnassa olennaisen kansalaistaidon eli tietokoneen käyttötaidon vahvistaminen tai saaminen. Työelämään pääsyn osalta tärkein lähitavoite oli mielekkään työtoimintapaikan löytyminen ryhmäjaksion aikana. Pitkän tähtäimen tavoitteena oli aikaisintaan vuoden päästä olla palkkatyössä.

Yrittää vähä totutella tätä työelämää ett miten se lähtee ja tollee.. ja sit jos siit vielä löytyy vielä joku ammatti ni hienoa.. ei se haittaa..

Kahdeksan viikon ryhmäjakson päättyessä työelämäosallisuus näkyi toiveina tulevassa työtoimintapaikassa pärjäämisestä ja toiminnan mielekkääksi kokemisesta. Molemmille haastatelluista oli tärkeää onnistua työtoiminnassa ja osallistua sovitusti. Molemmat olivat lisänneet osallistumistaan ryhmäjakson kahdesta päivästä työtoimintajaksolla kolme päivää viikossa osallistumiseen. Molemmat odottivat väsymyksen lisääntyvän työtoiminnan alkaessa päivien lisäyksen ja aloittamiseen liittyvän jännityksen vuoksi. Toinen haastatelluista kommentoi ryhmäjakson päättyessä tietokonekurssin tärkeyttä. Kurssilla opitut täysin uudet taidot olivat nostaneet itseluottamusta ja vahvistaneet yhteiskuntaosallisuutta internetin käytön tultua osaksi omaa arkielämää.

Viimeisissä haastatteluissa työelämäosallisuuden kokemus nousi vahvasti esiin työtoimintajaksolla olemisen vuoksi. Jonkin verran haastatellut kommentoivat edelleen ryhmäjakson merkitystä työtoimintapaikan löytymiseen ja rohkeuteen aloittaa työtoiminnassa. Haastatellut painottivat sovitusti työtoimintaan osallistumisen olevan tärkeää. Molemmilla oli tavoitteena lisätä työtoimintapäiviä voimavarojensa kasvun myötä nykyisestä kolmesta päivästä viikossa.

Vähän nolottaa sanoo et vaik oli vaan kolme päivää viikoss neljä ja puol tuntii ni. ja piti herätä aikasii ni oli kyll ihan poikki perjantaina..et ei kyll jaksanu mitään kovin kummosta (joo) et tuli kyll jo nukuttuu varmaan jo yheksän aikaa perjantaina semmosta hyvää väsymystä kumminkii ett ihan tervettä..

Molemmat haastatellut olivat sopineet jatkavansa tammikuun alusta nykyisissä työtoimintapaikoissaan uusilla kolmen kuukauden kuntouttavan työtoiminnan sopimuksilla. Molemmat olivat jo miettineet uuden kuntouttavan työtoiminnan jakson jälkeisiä suunnitelmia. Suunnitelmissa oli kuntouttavassa työtoiminnassa jatkaminen ja työ- ja toimintakyvyn mukaan seuraavan vuoden aikana kurssille tai palkkatyöhön siirtyminen.

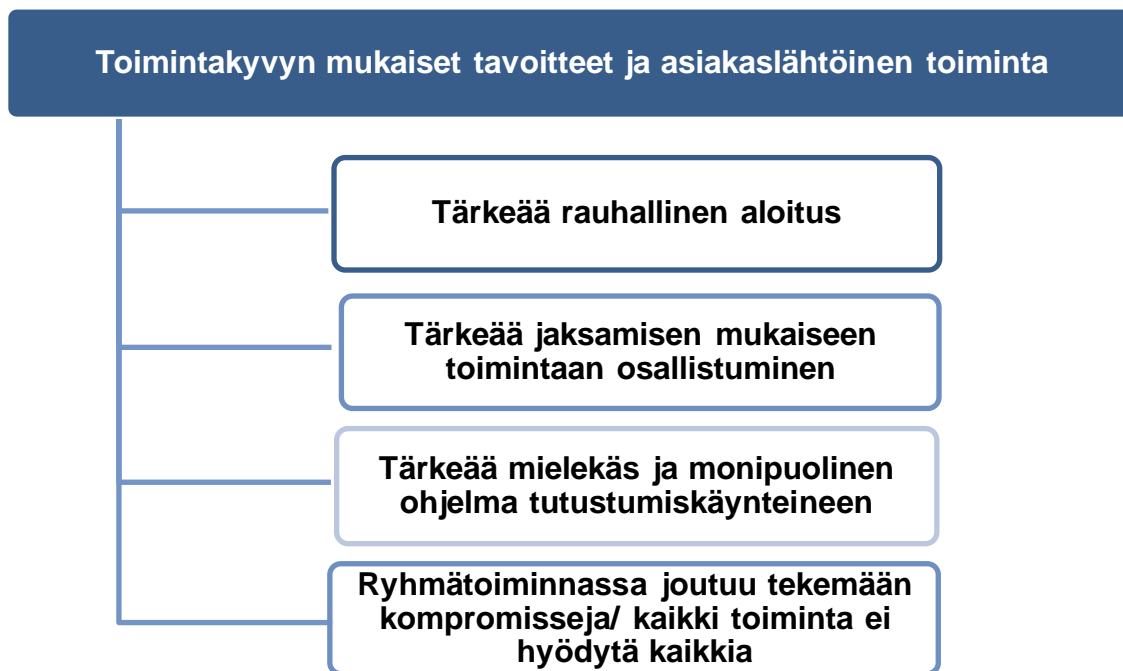
Ett kyll täss kattoo aika valosin mielin niinku tulevaisuuteen et ihan jees..

7.3 Syty!-ryhmäjaksosn tärkeät tekijät

Haastatellut kommentoivat kaikissa haastatteluissa runsaasti ja positiivisesti Syty!-ryhmätoimintaa, ryhmänohjaajia ja ryhmää. Kommenttien pelkistämisen ja alakategorioihin ryhmittelyn jälkeen Syty!-ryhmäjaksosn tärkeiksi tekijöiksi nousi kolme yläluokkaa: toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta, ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus sekä ryhmähenki ja vertaistuki. Asiakkaat painottivat ryhmätoiminnan vaikuttavuuden olleen mahdollista näihin kolmeen yläluokkaan liittyvien tekijöiden vaikutuksesta. Haastatellut kokivat Syty!-ryhmän toimintakyvyn mukaisten tavoitteiden ja asiakaslähtöisen toiminnan sekä ryhmänohjaajilta saadun tuen ja ohjauksen mahdollistaneen kuntouttavan työtoiminnan jaksosn aloittamisen ja jaksoon sovitusti osallistumisen. Nämä kaksi tekijää mahdollistivat myös kolmannen tärkeän elementin eli hyvän ryhmähengen ja vertaistuen syntymisen.

7.3.1 Toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta

Haastatellut nostivat tärkeimmäksi Syty!-ryhmätoiminnan tekijäksi esiin asioita, jotka liittyivät toimintakyvyn mukaisiin tavoitteisiin ja asiakaslähtöiseen toimintaan. Molemmat haastattelut olivat epävarmoja jaksamisestaan. Heille ryhmäjaksosn aloittaminen kaksi päivää viikossa toiminnalla oli sopivan matala kynnys rohkaistua aloittamaan kuntouttavassa työtoiminnassa. Tärkeää haastatelluille oli tämän saman matalan kynnyksen jatkuminen työtoimintaan siirryessä eli mahdollisuus osallistua työtoimintaan voimavarojensa mukaisesti kolme päivää viikossa. Myös jatkotavoitteissa painotettiin tärkeää olevan rauhassa toimintakyvyn vahvistumisen myötä työtoimintaan osallistumispäivien lisääminen.

KUVIO 7. Toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta

Vastaajat pitivät tärkeänä, että ryhmäjakson ohjelmassa oli huomioitu ryhmäläisten jaksaminen ja toiveet. He olivat kokeneet tärkeänä ohjelman monipuolisuuden sekä työelämään että vapaa-aikaan liittyvien teemojen osalta. Ohjelman sisältöä haastatellut kommentoivat lähinnä tutustumiskäyntien, retkien ja neljän päivän tietokonekurssin osalta. Ryhmäjakson tehtäviä kommentoitiin hyviksi. Syty!-jakson alussa sisällä ryhmätilassa istuessaan neljän tunnin päivät olivat tuntuneen pitkiltä. Tutustumiskäyntien tultua myöhemmässä vaiheessa osaksi ohjelmaa päivät olivat menneet nopeasti. Erityisen tärkeäksi osaksi ryhmäohjelmaa mainittiin työtoimintapaikkoihin tutustumiskäynnit, sillä edellytyksellä että käynnillä kerrotaan perusteellisesti työtoiminnasta eikä vain kävellä läpi fyysisen tilan. Tutustumiskäyntien ansiosta haastatellut kokivat löytäneensä työtoimintapaikan. Ryhmäjaksojen retkien he kokivat vaikuttaneen ryhmähengen syntymiseen lähentämällä ja yhdistämällä ryhmää antaessaan mahdollisuuden vapaa-muotoiseen keskusteluun. Retket olivat tärkeitä myös siksi, että tuolloin ryhmäläiset osallistuivat toimintaan ja kävivät paikoissa, joihin eivät olisi menneet yksin. Haastatellut nostivat esiin myös sen, että ryhmäohjelmassa kaikki ei voi kiinnostaa kaikkia ryhmäläisiä vaan joudutaan tekemään kompromisseja. Molemmat haastatellut kommentoivat tietokonekurssin olleen hyödyllinen vain tie-

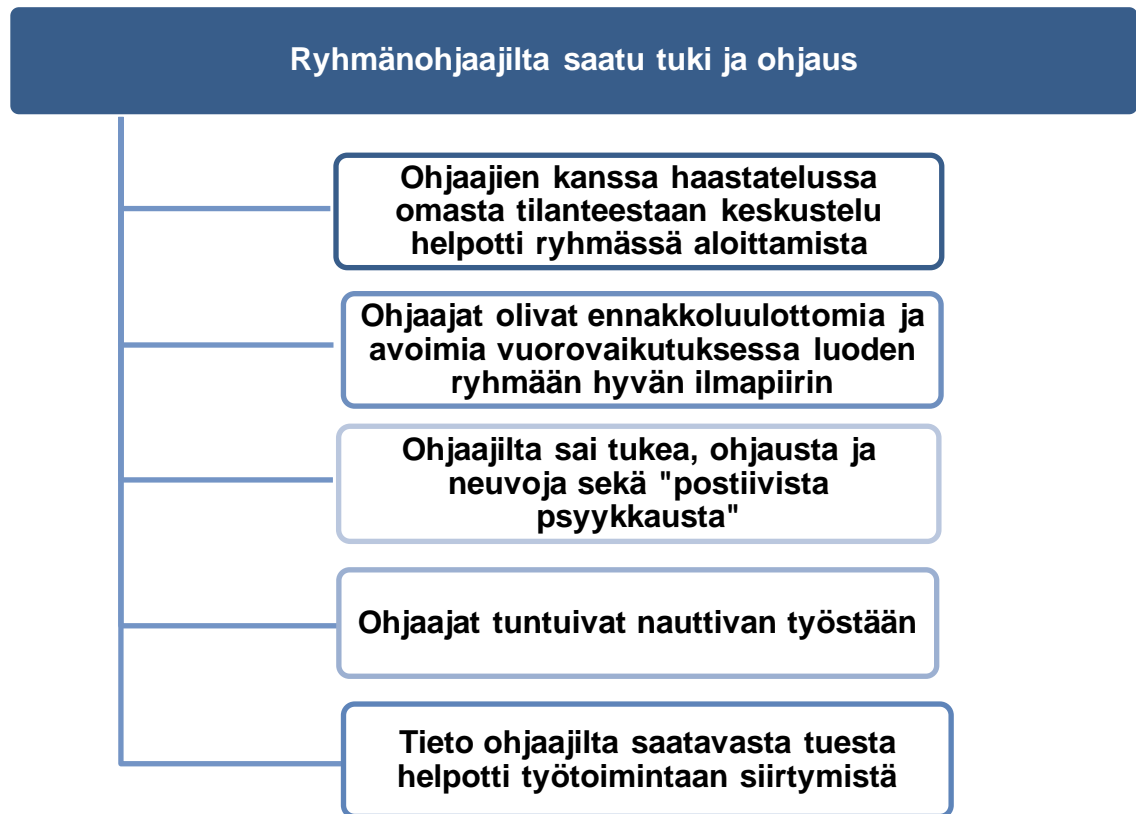
tokenetta aiemmin vähän tai ei lainkaan käyttäneille, muille se antoi varmuuden osaamisesta ja mahdollisuuden ostaa käytetyn tietokoneen eurolla. Toiselle vastaajista kurssi antoi täysin uusia taitoja, joita oli pystynyt hyödyntämään myöhemmin arkielämässäänkin.

Toss ryhmässä oli se juttu..hieno homma ku mähän en YHTÄÄN osannut käyttää tietokonetta..ni tohon sisälty se neljän päivän ..ei se nyt mikään superkurssi.. mut nyt mä osaan käyttää sen mitä mä tarvin melkeinpä .. täyttää kelahakemukset ja ihan vaikka pelata pasianssia.. et se autto mua kyllä aika paljon et hyödyin siitä...et sit taas suurin osa muista.. ne tuskin hyöty siitä mitään.

7.3.2 Ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus

Toisena tärkeänä tekijänä Syty!-ryhmätoiminnassa haastatellut kommentoivat ryhmänohjaajien suurta merkitystä. Ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus (KUVIO 8) mainittiin tärkeäksi kaikissa vaiheissa Syty!-ryhmää sekä vielä viisi viikkoa ryhmäjaksoson päättymisen jälkeen.

Syty!-ryhmässä aloittamisen jännitystä helpotti haastattelussa ohjaajien kanssa omasta tilanteesta jutteleminen ja luottamus ohjaajilta tarvittaessa saatavaan tukeen. Samalla tavalla Syty!-ryhmäjaksolta työtoimintaan siirtymistä helpotti osaltaan tieto ohjaajilta tarvittaessa tuen saamisesta. Haastatellut kommentoivat työtoimintaan menoa helpottaneen saamansa ”positiivisen psyykkauksen”. Ohjaajien hyvät vuorovaikutustaidot ja asiakaslähtöinen asenne koettiin tärkeiksi. Haastatellut kokivat vuorovaikutuksen ohjaajien kanssa toimineen hyvin. Ohjaajien koettiin olleen ennakkoluulottomia ja antaneet tunteen siitä, että voi puhua mistä vain. Ohjaajat olivat kannustaneet omien voimavarojen mukaan etenemiseen ja kertomaan avoimesti kokemuksestaan omien voimavarojen kulloisestakin määrästä realististen jatkotavoitteiden sopimiseksi.

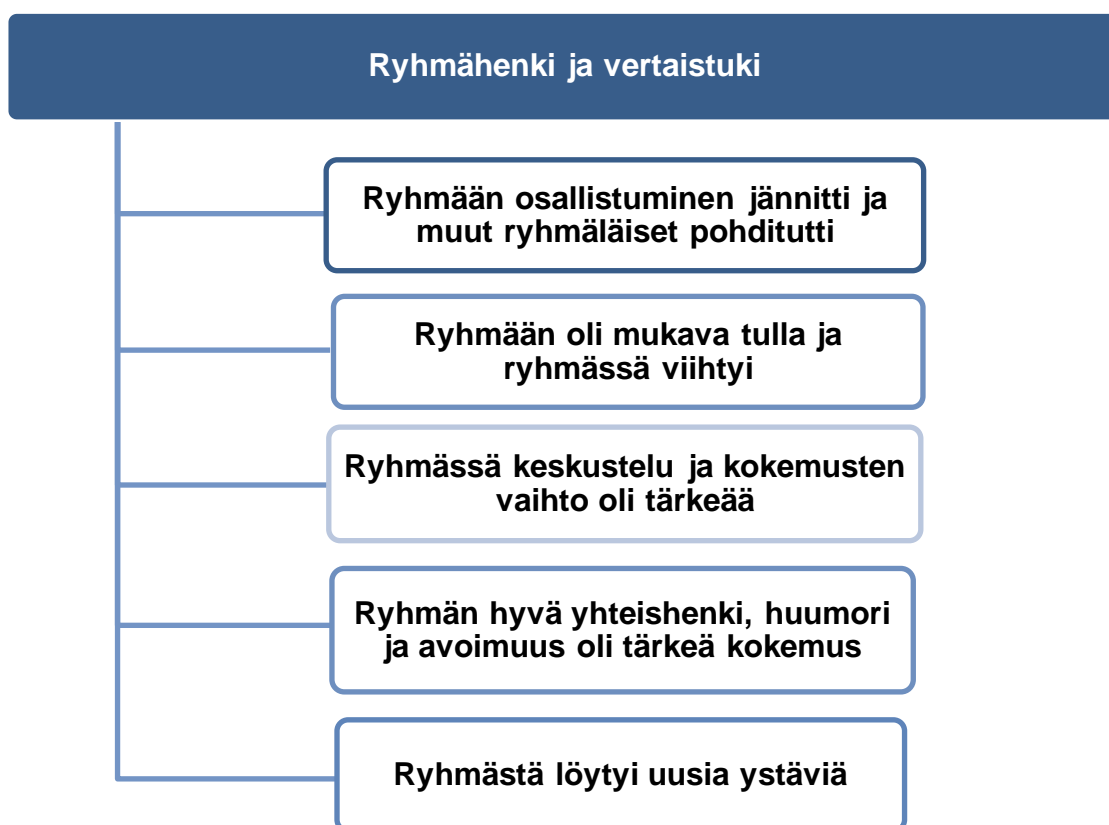
KUVIO 8. Ryhmänohjaajilta saatu tuki ja ohjaus

Haastatellut kommentoivat tärkeää olleen ohjaajilta saatujen tietojen sekä tuen asioiden selvittämiseen. Ryhmäjakson aikana haastatellut olivat saaneet itselleen uutta tietoa oikeuksistaan muun muassa etuisuuksien hakemiseen liittyen. Haastatellut kommentoivat kokeneensa ohjaajien viihtyvän työssään ja nauttivan auttamisesta. Kiitosta tuli myös ohjaajien pyrkimyksestä parantaa ryhmäläisten itseluottamusta ja hyvän ilmapiirin luomisesta ryhmään.

Miks se oli niin mukava se syty!ryhmä... se kurssi oli niin hyvä.. .ni unohtu ihan täysin sanoa..ohjaajat oli aivan niinku supermukavia ja tuntu ett ne oikeesti välittää ja hoiti meiän asioita.. vaikka soitti sossuun tai ihan mitä tahansa.ni .et ne ei ollu pelkästään töissä vaan ne tuntu niinku nauttivan jopa siitä ett sai auttaa. se.oli iso tekijä..ett kaikki viihty ja tuli toimeen keskenään..ja teki hyvii juttui keksi niinku tehtävii

7.3.3 Ryhmähenki ja vertaistuki

Kolmanneksi Syty!-ryhmäjakson tärkeäksi tekijäksi nousi aineiston analysoinnissa yläkategoriana esiin ryhmähenki ja vertaistuki. Asiakkaat kommentoivat ryhmäjakson päätteeksi sekä vielä viisi viikkoa työtoiminnassa oltuaankin ryhmän tärkeyttä ja ryhmähengen erinomaisuutta sekä niiden positiivisia vaikutuksia. Kaikista kommentoiduista teemoista ryhmään liittyviä positiivisia kommentteja tuli puolet enemmän kuin asiakas- ja voimavaralähtöisen ohjelman merkityksestä. Ryhmänohjaajilta saatuun tukeen ja ohjaukseen liittyviä kommentteja tuli vain kolmanneksen ryhmän merkitykseen verrattuna. Kokemuksena ryhmä ja ryhmähenki olivat siis kaikkein vaikuttavin ja merkittävin. Ryhmässä aloittaminen oli epäilyttänyt ja jännittänyt, mutta jälkikäteen ryhmään pääsy koettiin ”onnenpotkuksi”.

KUVIO 9. Ryhmähenki ja vertaistuki

(ryhmässä)..Ensimmäinen kerta varsinkin niin en mä nukkunu varmaa sekuntiakaan varmaan edellisenä yönä...: Sit se aika tavalla helpotti ku mä näin ett aika moni muukin vapisi... ja etten mä ollukaan ees pahin jännittäjä.

Haastatellut kommentoivat useaan kertaan kuinka hauskaa ryhmässä oli ollut ja kuinka paljon ryhmä oli nauranut yhdessä sekä kuinka yllättävää ryhmässä viihtyminen ja ryhmätoiminnan mielekkyys oli ollut. He kommentoivat ryhmänohjajien olleen tärkeässä roolissa hyvän ryhmähengen luomisessa. Ryhmähengen syiksi nostettiin myös se, että ryhmäläiset tulivat hyvin toimeen keskenään, olivat aitoja ja sopeutuvaisia sekä kukin sai ryhmässä suunvuoron. Kuitenkin jännitys oli läsnä pitkään ryhmätilanteissa. Haastatellut kommentoivat jännityksen alkaneen laskea ryhmäläisten tutustuttua toisiinsa. Ryhmässä syntyneen hyvän ryhmähengen ansiosta, ryhmän loppuvaiheessa oli jo pystytty puhumaan avoimesti sekä hyvistä että huonoista asioista.

Ku oppi tuntemaan...ku loppu se alkujännitys ja ihmiset oli omia itsejään..ei tarvinnu mitään roolii vetää ja sit pysty puhumaan mistä tahansa..huonoista ja hyvistä asioista..mistä tahansa.. ei tarvinnu jännittää niitä tai hävetä tai..

Ryhmässä oli saatu vertaistuellista kokemusta muillakin olevan samanlaisia negatiivisia ajatuksia omasta jaksamisesta ja osaamisesta.

Sen huomaa kyllä ett tietyt negatiiviset ajatukset itsestään ei ollu yksin mun ajatuksia.. et kyll muutkin ajatteli sillei et jaksako ja . et osaako sitä mitään..et tollasii.. melkein kaikill oli sama juttu..et se oli aika yllättävää sillei..et se oli kiva huomata ett tosissaan muillakii..et ei ole ihan toivoton tapaus..et muillakii on samanlaisii fiiliksi.. et ei se niin erikoista ole..et se on pikemminkii ihan normaalii ku on ollu pitkän aikaa poissa työelämästä..tai jotain..

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä vaikutusta kuntouttavan työtoiminnan aloittamisella Syty!-ryhmätoiminnalla on ollut pitkäaikaistyöttömille asiakkaille. Tätä sivuavina tutkimuskysymyksinä olivat asiakkaiden odotukset ja heidän kokemuksensa Syty!-ryhmätoiminnan onnistumisen kannalta tärkeistä teijöistä. Haastateltujen odotukset vastasivat Kaija Rautakorven (2007) pro graduissaan esittelemiään kuntouttavassa työtoiminnassa voimaantumisen laadullisia mittareita. Voimaantumisen termi tulee empowerment sanasta, josta käytetään myös valtaistumisen termiä. Suomessa yhteiskuntatieteissä puhutaan valtaistumisesta ja kasvatustieteissä voimaantumisesta. Voimaantumisen katsotaan viittaavaan yksilön kehitykseen ja valtaistamisen olevan laajempi myös yhteiskunnan alistaviin rakenteisiin viittaava termi. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 141.) Syty!-ryhmätoiminnan vaikutuksissa kuten Rautakorven tutkimuksessakin painopiste on yksilön kehityksessä, joten tässä työssä voimaantumisen termi on valtaistumista soveltuvampi.

Nämä voimaantumisen mittarit Rautakorpi (2007) oli määritellyt teoritiedon ja oman kokemustietonsa perusteella. Haastatellut Syty!-ryhmäläiset vahvistivat näiden mittareiden keskeisyyttä tuomalla samat teemat esiin. Haastatellut odottivat sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta muiden kanssa, arjen ja päihteiden käytön hallintaan saamista, päivä- ja viikkorytmin normalisoitumista, kokemusta omasta jaksamisesta, rauhalliseen tahtiin aloittamista ilman painostusta tai joutumatta jännittämään selviytymistä ja tuen saamista kohti työelämää etenemiselle. Koko kolmen kuukauden jakson päättyessä haastatteluissa nousi esiin myös motivaation säilyttämisen tärkeys ja seikkaperäisempi tulevaisuuden suunnittelu. Molemmat haastatellut suhtautuivat runsaiden Syty!-ryhmätoimintaan kohdistuvien odotusten perusteella erittäin motivoituneesti kuntoutumisprosessiinsa. Alkuvaiheen odotukset olivat kuitenkin varovaisia aiempien huonojen kokemusten ja heikon itseluottamuksen vuoksi. Näyttönä vahvasta motivaatiosta oli myös se, että haastatellut osallistuivat lähes poissaoloitta toimintaan ja jatkoivat kuntouttavaa työtoimintaa uudella kolmen kuukauden jaksolla. Motivaatiosta kertonee sekin, että he osallistuivat tähän tutkimuk-

seen ja pohtivat haastatteluissa Syty!-ryhmäjaksoa ja sen merkitystä perusteellisesti ja avoimesti. Tämä kertonee myös siitä, että molemmat ovat jo aiemmin tottuneet pohtimaan omaa tilannettaan ja voimavarojaan.

Voimavaraistavan näkökulman mukaan ryhmien käytön tarkoituksena on muuttaa yksilöä kahlitsevia tiedollisia, käytöksellisiä, sosiaalisia rakenteita ja elämäntilanteita. Yksilön vapautuessa näistä kahlitsevista olosuhteista hän saa takaisin oman elämänsä kontrollin. Saatuaan takaisin kontrollin elämästään pystyy yksilö hyödyntämään voimavarojaan sekä osallistumaan yhteisön ja yhteiskunnan toimintaan. (Breton 2006, 59.) Tämä näkyi myös tässä tutkimuksessa. Sosiaalisen toimintakyvyn vahvistuminen tapahtui ensin ja sen vahvistuminen tuki psyykkisen toimintakyvyn vahvistumisen lisääntymistä. Sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn vahvistuminen tuki voimaantumista sosiaaliseen osallisuuteen. Sosiaalisessa osallisuudessa korostui työ- ja yhteiskuntaosallisuus. Työelämäosallisuuden osalta ryhmätoiminnan konkreettinen vaikutus oli matalan kynnyksen työtoimintapaikan löytyminen ja yhteiskuntaosallisuuden osalta kansalaistaidoksi katsottavan tietokoneen käyttötaidon saamisen mahdollisuus. Fyysisen toimintakyvyn vahvistuminen tulee jonkin verran esiin läpi jakson, mutta tullen enemmän esiin ryhmäjakson jälkeisellä työtoimintajaksolla.

Syty!-ryhmätoiminnan tärkeiksi tekijöiksi nousivat esiin toimintakyvyn mukaiset tavoitteet ja asiakaslähtöinen toiminta, ryhmän ohjaajilta saatu tuki ja ohjaus sekä näiden mahdollistamana erinomainen ryhmähenki ja vertaistuki. Asiakaslähtöisesti toimiessaan työntekijät kunnioittavat asiakkaiden omia käsityksiä ja toimintaa. Asiakas voi vaikuttaa missä järjestyksessä ja aikataulussa edetään. Edellytys asiakaslähtöisesti toimimiselle on asiakkaiden tarpeiden, voimavarojen ja toiveiden tunteminen sekä asiakkaiden kunnioittaminen. Asiakaslähtöisyyteen sisältyy toiminnan muuttaminen joustavasti asiakkaiden palautteen mukaan. Asiakkaiden osallistuminen häntä varten suunnitellun palvelun tuottamiseen kuuluu palvelu- ja laatuajatteluun. Voimavarakeskeisessä muutostyössä kuullaan asiakasta, ja työskentely perustuu asiakkaiden tavoitteisiin. Toiminnassa pyritään luomaan asiakkaan vahvistumista tukevat puitteet sekä lisäämään sosiaalisten suhteiden ja yhteenkuuluvuuden tunteen kasvua. Periaattei-

na on yhteistyön voima (synergia), keskustelu (dialogisuus) ja asiakkaaseen uskominen. (Rostila 2001, 39–40.)

Syty!-ryhmätoiminnassa ryhmänohjaajilla on tärkeä rooli. He valitsevat ryhmään osallistujat sekä luovat ja ohjaavat toimintaa. Ryhmän dynamiikan ja kehitysvaiheiden ymmärtäminen on tärkeää ryhmien ohjaamisessa. Bruce Tuckman julkaisi 1960-luvulla ryhmän kehitysvaiheista edelleen käytetyn mallin: 1) muotoutumisvaihe, 2) kuohuntavaihe, 3) yhdenmukaisuusvaihe ja 4) hyvin toimiva ryhmä, jota hän täydensi myöhemmin 5) lopetusvaiheella (Niemistö 2000, 160–162; Toseland, Jones & Gellis 2006, 13.) Syty!-ryhmän jäsenet olivat etenkin ryhmän muodostusvaiheessa erittäin riippuvaisia ohjaajistaan. Ryhmäläiset etsivät paikkaansa ja rooliaan ryhmässä sekä yhteisiä pelisääntöjä ja tavoitetta. Ryhmän seuraavana vaiheena oleva kuohuntavaihe ei näyttäytynyt tämän tutkimuksen perusteella pitäneen Syty!-ryhmän osalta sisällään juurikaan kuohuntaa tai konflikteja, vaan painottuneen ryhmäläisten rohkeuteen kertoa mielipiteitään ja ajatuksiaan. Näin voidaan tulkita, elleivät sitten tässä vaiheessa ryhmän keskeyttäneet jäsenet edustaneet kuohunnan ja konfliktin esiinnousua. Ryhmäjakson päättyessä haastatellut kertoivat ryhmän pääsystä ryhmän kehityksessä sopimisvaiheeseen, jossa on hyvä ryhmähenki, yhteenkuuluvuus ja erilaisuuden hyväksyntä. Seuraavana vaiheena ryhmän kehityksessä on hyvin toimiva ryhmä, joka on tehokas, tuottava ja luova. Ryhmän ilmapiiri on avoin, joustava, tehokas ja tukeva. Ryhmäläiset kykenevät työskentelemään vastuullisesti, rakentavasti sekä kyeten ratkaisemaan ryhmän sisäiset ongelmat. (Niemistö 2000, 160–161; Kopakkala 2005, 49–51.) Syty!-ryhmä pääsi lähelle tätä vaihetta, vaikkakin ohjaajien rooli oli edelleen keskeinen. Ryhmän viimeisenä vaiheena on ryhmän päättäminen, jolloin tunteet ovat vahvasti mukana ryhmän jäsenten hyvästellessä toisensa (Niemistö 2000, 162; Kopakkala 2005, 49–51). Tämä tuli esiin myös Syty!-ryhmän osalta. Haastatellut suhtautuivat Syty!-ryhmän päättämiseen haikeudelle muistellen iloisia ryhmähetkiä ja kommelluksia.

Ryhmätoiminnan onnistumisessa keskeistä on vuorovaikutus. Vuorovaikutukselle syntyy tietyt ehdot jo ryhmän kokoamiskriteereiden perusteella. Sosiaalipsykologisen käsityksen mukaan ryhmän jäsenten samankaltaisuus tukee yhteistä pohjaa ja kiinnostusta keskustella ryhmälle annetusta aiheesta. Ryhmä

vaatii yhteisen tehtävän ja tavoitteen toimiakseen. (Valtonen 2005, 228–229.) Syty!-ryhmässä pitkäaikaistyöttömyys ja sen vaikutukset kunkin ryhmäläisen elämään olivat yhdistävänä tekijänä. Ryhmällä oli yhteinen tavoite löytää kullekin soveltuva työtoimintapaikka ryhmäjakson jälkeen. Tässä tavoitteessa ja muiden elämää hankaloittavien asioiden selvittelyssä ryhmäläisillä oli tukena ohjaajien tuki ja tiedot palvelujärjestelmästä. Tutkimuksessa nousi esiin kuinka haastatelluilla ei pitkästä työttömyydestään huolimatta ollut tietoa etuisuuksistaan. Tämä voi osin johtua alentuneiden sosiaalisten ja psyykkisten voimavarojen vuoksi asioiden selvittämisen vaikeudesta ja osin palvelujärjestelmän nihkeydestä toteuttaa sosiaalihuollon asiakaslain viidettä pykälää (22.9.2000/812), joka edellyttää asiakkaalle kerrottavan hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erilaisista vaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista. Tärkeää lain tulkinnaassa on muistaa sosiaalihuoltolain (17.9.1982/710) 1§ sosiaalihuollon käsitteen tarkoittavan sosiaalipalveluita, toimeentulotuke, sosiaaliavustuksia, sosiaalista luottoa ja niihin liittyviä toimintoja.

Tutkimuskysymyksiin vastauksien saamisen lisäksi tässä tutkimuksessa tuli tutkimuksen toteutusvaiheessa tietoa ryhmäkeskustelun käytön haasteellisuudesta. Tutkimuksen yhtenä tuloksena oli ryhmäkeskusteluiden käytön epäonnistuminen kohderyhmän osalta. Syty!-ryhmään osallistuminen oli jo itsessään vaativaa osallistujille. Lisäksi kysyessäni vapaaehtoisia ryhmän toiminta oli vasta alkuvaiheessa. Ryhmäläisille painottamani tutkimuksen osallistumisen vapaaehtoisuus helpotti tutkimuksen väliin jättämistä ja elokuvalipun saaminen kustakin haastattelusta ei ollut riittävä houkutin osallistumiseen. Ryhmäläisillä oli todennäköisesti jo riittävästi mietittävää Syty!-ryhmään osallistumisessa ja tekijöissä, joiden vuoksi työttömyys oli pitkittynyt.

Tähän tutkimukseen osallistuneet kaksi ryhmäläistä hyötyivät Syty!-ryhmään osallistumisesta. Ryhmätoiminta ei kuitenkaan sovellu kaikille joko toimintamuodon tai osallistujan voimavarojen riittämättömyyden vuoksi. Haastatellut kertoivat kahden ryhmäläisen keskeyttäneen ja yhden vaihtaneen toisenlaiseen toimintaan. Tarkempaa tietoa heidän tilanteestaan ei ollut käytettävissä, mutta haastatellut kertoivat keskeyttäneiden kieltäytyneen joistakin ryhmässä tehdyistä tehtävistä. Ryhmätoiminnassa tulee kyetä kahdenkeskisen vuorovaikutuksen

lisäksi vuorovaikutukseen osana ryhmää. Tämä vaatii ymmärrettävästi enemmän sosiaalisia ja psyykkisiä voimavaroja kuin kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen osallistuminen. Mikäli näitä voimavaroja ei vielä ole riittävästi, Syty!-ryhmään osallistuminen voi osoittautua liian vaativaksi. Ryhmiinkin osallistujilla pitää olla valmiutta jakaa kollektiivisesti yksilöllisiä kokemuksia, käsityksiä ja uskomuksia (Pietilä 2010, 215). Syty!-ryhmän yhtenä toiminta-ajatuksena on ollut tarjota osallistujalle mahdollisuus kokeilla omia voimavarojaan. Tästä näkökulmasta keskeyttäminen tai toiseen toimintaan siirtyminen ei kerro epäonnistumisesta vaan oman suunnitelman tarkentumisesta paremmin soveltuvaan toimintaan.

Samalla tavalla kuin Syty!-ryhmäläiset voivat tarkentaa suunnitelmaansa jakson aikana, tarkentuu ryhmäohjelmakin käyttäjiensä mukaan. Haastatellut kertoivat ryhmäohjelmaa muutetun joustavasti heidän tarpeidensa ja toiveidensa mukaisesti. Lisäkehittämisen tueksi he antoivat haastatteluissa palautetta ryhmäjakson alun ryhmätilassa istumisen tuntuneen jäykältä ja päivien tuntuneen tämän vuoksi pitkiltä. Lisäksi he toivat esiin ryhmäohjelmaan kuuluneen tietokonekurssin hyödyttäneen vain osaa ryhmäläisistä. Ryhmäohjelmassa on ollut joka ryhmän kanssa erilaisia variaatioita. Joissakin aiemmissa ryhmäohjelmissa on ollut jo ryhmäjakson alkaessa toiminnallisuutta. Asiakaspalautteen perusteella tämä voisi olla jatkuvanakin elementtinä. Tässä voitaisiin huomioida asiakkaiden kokemus ryhmäjakson alkuun liittyvästä suuresta jännityksestä sekä heidän kokemuksensa retkien ryhmää lähentävästä vaikutuksesta. Kenties joitain alussa käsiteltäviä asioita voitaisiin ryhmätilan sijaan pohtia ulkona esimerkiksi kävely-palaverilla, jolloin jo liikunta saattaisi helpottaa jännitystä ja samalla keskittymiskyky lisääntyisi. Asiakkaiden kommentteja tietokonekurssista voitaisiin hyödyntää tarjoamalla eritasoisille osajille erilaisia tehtäviä, jottei osallistujista osa turhaudu kurssin helppouden tai osa kurssin vaikeuden mukaan. Tässä voitaisiin hyödyntää tietokonekurssin kouluttajan ja apukouluttajan panosta aktiivisemmin tasoerojen mukaan toteutettavalla koulutuksella. Näihin asioihin toki vaikuttavat tietokonekurssin kouluttajien resurssit, joihin ryhmäohjaajat eivät voi vaikuttaa kuin välillisesti palautteen kautta.

Tämän tutkimuksen perusteella jatkotutkimusaiheeksi voisi nousta Syty!-ryhmätoiminnan vaikutusten tutkiminen hyödyntäen Rautakorven (2007) luomia voimaantumisen mittareita. Toisena mielenkiintoisena jatkotutkimuksen aiheena olisi tutkimuksessa useasti esiin tullut naurun merkitys Syty!-ryhmän sisäisessä vuorovaikutuksessa. Mielenkiintoista olisi saada tutkimustietoa naurun ja muiden hyvää oloa sekä rentoutumista tuottavien elementtien merkityksestä kuntoutumisprosessissa.

Suomessa on jo pitkään pyritty tietoperusteisiin tai näyttöön perustuviin sosiaalipalveluihin kuten myös palvelujen kehittämiseen vaikuttavuuden perusteella. Lähtökohtana näyttöön perustuvissa sosiaalipalveluissa ovat asiakkaiden saamat hyödyt. Näyttöön perustuvien työkäytäntöjen mukaisesti toimittaessa palvelujen kehittäminen ja asiakastyö perustuvat parhaaseen mahdolliseen tietoon erilaisten interventioiden ja työmenetelmien vaikutuksista yksilöiden, ryhmien ja yhteisöiden hyvinvointiin. Saatua tietoa voidaan suoraan hyödyntää palvelujen ja työmenetelmien kehittämisessä tai asiakastyössä. Arviointitutkimuksen avulla tuotetaan tarvittava tieto näytön saamiseksi. (Borg & Kortelainen 2008, 96–104.) Nykyajan palvelutoiminnan kehittämisessä korostetaan käyttäjälähtöisyyttä ja toiminnan kehittämisessä alhaalta ylös etenevää toimintaa aiemman perinteisen ylhäältä alas tapahtuvan kehittämistoiminnan sijaan. (Toikko 2012, 148–150.) Syty! -ryhmätoiminta sitoo paljon henkilöstöresursseja, ja tämän vuoksi toiminta tarvitsee vankat perustelut jatkuakseen. Tämä tutkimus on tuonut esiin toiminnan käyttäjien, asiakkaiden äänen kertomaan, miksi ryhmätoimintaa kannattaa jatkaa ja mikä on Syty!-ryhmäjakson merkitys.

Ilman tätä kurssia emmä olis varmaan vielkään missään töissä tai tilanne ei olis läheskään näin hyvä..tääl sai niinku tilanteet selvitettyä ja niinku just esimerkiks miten sossun kanssa voi toimia..ja tollai.. mä sain tätä kautta silmälasit.. ett tätä rataa.. et itte ei saanu aikasiksi noit tollasiikaa asioita ..tai oikeasti ei ees tienny mihin on oikeus tai.. et sai siitäkin apuja.. ei mitään negatiivista..

LÄHTEET

- Arajärvi, Esa 2011. Kuntouttava työtoiminta 2010 – kuntakyselyn osaraportti. Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte 2010- delrapport om kommunenkäten. Tilastoraportti 39/2011. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos.
- Ala-Kauhahuoma, Mika; Keskitalo, Elsa; Lindqvist, Tuija ja Parpo, Antti 2004. Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta- lain sisältö ja vaikuttavuus. Stakes tutkimuksia 141. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alatalo, Johanna ja Paananen, Marja 2007. Aktivointisuunnitelma tehty. Kokkolan pitkäaikaistyöttömyys ja aktivointipolitiikka rekisteritietojen valossa. Pro gradu-työ. Kokkola:Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.
- Borg, Pekka & Korteniemi, Pertti 2008. Näyttöön perustuvat käytännöt. Teoksessa Borg, Pekka; Högnabba, Stina; Kilponen, Marja-Riitta; Kopisto, Kaisa; Kortenniemi, Pertti; Paananen, Ilkka-Tapani; Pietilä, Niina. Arviointi työtavaksi- kokemuksia asiakastyön arvioinnin kehittämisestä Helsingin sosiaalivirastossa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2008:2, s 96–111.
- Breton, Margot 2006. An Empowerment Perspective. Teoksessa Handbook of Social Work with Groups. Edited by Garvin, Charles D.; Gutierrez, Lorraine M. & Galinsky, Maeda J. New York: The Guilford Press. s 58–75.
- Flick, Uwe 2002. An Introduction to Qualitative Research. London: Sage Publications.
- Hakola, Saana 2012. Kokemuksia Starttiryhmän antamasta tuesta kuntoutumisprosessissa: ” Tääl kyllä saa sen avun, mitä pyytää, kun vaan ite uskaltaa avata suun” Opinnäytetyö sosiaalialan ylempi AMK. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi HE 134/2012. Viitattu 20.3.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120134#id1911611>

Helsingin kaupunki 2013. viitattu 25.1.2013.

http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/tyollistamispalvelut/tyovoiman_palvelukeskus

Helsingin kaupunki 2013 Viitattu 30.1.2013.

<http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/tyollistamispalvelut/tyohonkuntoutus>

Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, perhe- ja sosiaalipalvelut osaston toimistojen alarakenne 12.10.2012. Julkaisematon kaavio. Tuloste tekijän hallussa.

Heponiemi, Tarja; Wahlström, Mikael; Elovainio, Marko; Sinervo, Timo; Aalto, Anna-Mari & Keskimäki, Ilmo 2008. Katsaus työttömyyden ja terveyden välisiin yhteyksiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Työ ja yrittäjyys 14/2008. Viitattu 18.3.2013.

http://www.tem.fi/files/19508/temjul_14_2008_tyo_ja_yrittajyys.pdf

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu - teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jauhiainen, Riitta ja Eskola, Riitta 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.

Järvikoski, Aila & Härköpää, Kristiina 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kananoja, Aulikki 2007. Sosiaalityö ammattina. Teoksesta Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti; Marjamäki, Pirjo; Laiho, Kristiina; Sarvimäki, Pirjo; Karjalainen, Pekka ja Seppänen, Marjaana. Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. s.17–23.

Karjalainen, Jarno & Karjalainen, Vappu 2010. Kuntouttava työtoiminta-aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulla. Terveyden ja hyvinvointilaitos raportti 38/2010. Helsinki: Yliopistopaino.

Karjalainen, Jarno & Karjalainen, Vappu 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa – arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 46/2011. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Karjalainen, Vappu 2011. Työttömien ammatillisen kuntoutuksen kysymys. Teoksessa Järvikoski, Aila; Lindh, Jari & Suikkanen, Asko (toim.) Kun-

- toutus muutoksessa. Rovaniemi: Lapin Yliopistokustannus.s.89–101.
- Karjalainen, Vappu & Saikku, Peppi 2008. Työvoiman palvelukeskukset: erityis- palvelua vaikeasti työllistyville. Teoksessa Arnkil, Robert; Karjalainen, Vappu; Saikku, Peppi; Spangar, Timo & Pitkänen, Sari: Kohti työelämälähtöisiä integroivia palveluita - Työvoimatoimistojen ja työvoiman palvelukeskusten arviointitutkimus 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 18. Helsinki: Edita. s177–326.
- Keskitalo, Elsa 2008. Balancing social citizenship and new paternalism:Finnish activation policy and street-level practice in a comparative perspective. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kettunen, Reetta; Kähäri-Wiik, Kaija; Vuori-Kemilä, Anne & Ihalainen, Jarmo 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kopakkala, Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi – ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kotiranta, Tuija 2008. Aktivoinnin paradoksit. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kuntainfo 14a/2009. Kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuus 1.1.2010 alkaen. Viitattu 30.1.2013. <http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1480293>
- Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Oppaita 2001:8. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 289. Helsinki: Työministeriö.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede Vol.11, nro 1/99, s 3-12.
- Laine, Anne; Ruishalme, Outi; Salervo, Pirjo; Siven, Tuula & Välimäki, Päivi 2001. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologien näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, s26 – 43.
- Laki julkisesta työvoimapalvelusta 30.12.2002/1295. Viitattu 23.1.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021295>

- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189. Viitattu 23.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 11.3.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Luhtasela, Leena 2009. Osallisuuden rakentuminen kuntouttavassa työtoiminnassa. Lisensiaattityö. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Luhtasela, Leena 2012. Kuntouttava työtoiminta vaikeasti työllistyvien palveluna. Työllistämistoimikunnan seminaari 6.9.2012. Julkaisematon työpaperi.
- Mattila, Ira 2010. Kuntouttavan työtoiminnan alkukartoitusryhmät- ryhmämuotoisen kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen Vantaalla. opinnäyte-työ sosiaalialan ylempi AMK. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Myrskylä, Pekka 2010. Taantuma ja työttömyys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 57/2010. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 27.4.2013.
http://www.tem.fi/files/27778/TEM_57_2010_netti.pdf
- Niemistö, Raimo 2000. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Helsingin yliopiston Tutkimus- ja kehityskeskus Palmenia.
- Payne, Malcom 2005. Modern social work theory. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Pietilä, Ilkka 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskurssiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Haastattelun analyysi. Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). Tampere: Vastapaino, s212–241.
- Perttilä, Reija 2012. Social capital, coping and information behaviour of long-term unemployed people in Finland. Väitöskirja. Turku: Åbo Akademi.
- Pöyhönen, Eveliina 2013. Kuntouttava työtoiminta työhön kuntoutuksen väli-teenä. Luento Sosiaalinen kuntoutus ja työelämäosallisuuden edistäminen- työpajassa 14.3.2013. Sosiaalialan asiantuntijapäivät. Luentomuistiinpanot.
- Raunio, Kyösti 2003. Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

- Rautakorpi, Kaija 2010. Arviointi osana kuntouttavan työtoiminnan voimaantumisprosessia- Voidaanko ihmisen voimaantumista havainnollistaa ja arvioida. pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Robson, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet- opas evaluation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.
- Rostila, Ilmari 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ruusuvuori, Johanna 2010. Litteroijan muistilista. Teoksesta: Haastattelun analyysi. Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). Tampere: Vastapaino.
- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. Viitattu 11.3.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008 – 2011. Julkaisuja 2008:6. Viitattu 24.2.2013 ja 27.4.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3683.pdf&title=Sosiaali_+_ja_+terveydenhuollon_kansallinen_kehittamisohjelma_KASTE_2008_2011_fi.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste) 2012–2015 TOIMEENPANOSUUNNITELMA. Julkaisuja 2012:20. Viitattu 27.4.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-23137.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Raportteja ja muistioita 2012:21. Viitattu 11.3..2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-22206.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Tiedote: Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukeva työryhmä. Viitattu 20.3.2013.
http://www.stm.fi/vireilla/tyoryhmat/sosiaalihuollon_tyolamaosallisuus

- Sosiaaliportti 2013. Työttömyysturvalain keskeiset muutokset kuntouttavan työtoiminnan kannalta 1.1.2013 alkaen. Viitattu 20.3.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/ajankohtaista/uutisia/tiedote/?groupId=1de36fbc-86d9-4e55-8f80-0000be9da9af&announcementId=03f957fe-36e1-4042-923d-fa5d1d9291a7>
- Suoknuuti, Minna 2011. Syty!-projekti –Työhönkuntoutuksen kuntouttavaan työtoimintaan suuntaava ryhmätoiminta vuonna 2010. Julkaisematon raportti. Tuloste tekijän hallussa.
- Telen, Janne 2006. Sosiaalityö ja työttömyys: tutkimus sosiaalityön haasteista ja mahdollisuuksista työvoiman palvelukeskuksessa. Pro gradu-työ. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus 30.12.2010/1326. Viitattu 29.1.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L2P12>
- Tilastokeskus 2013. Työvoimatutkimus; 2012 joulukuu. Viitattu 23.1.2013.
http://www.stat.fi/til/tyti/2012/12/tyti_2012_12_2013-01-22_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus 2013. Viitattu 24.1.2013.
<http://www.stat.fi/tup/verkkokoulu/data/tvt/05/01/index.html>
- Toikko, Timo 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- TOIMIA-toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallinen asiantuntijaverkosto 2013. Sosiaalisen toimintakyvyn arviointi ja mittaaminen väestötutkimuksessa. Viitattu 23.3.2013.
<http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/suositus/18/>
- Toseland, Ronald W; Jones, Lani V. & Gellis, Zvi D. 2006, Group Dynamics. Teoksesta Garvin, Charles D.; Gutierrez, Lorraine M. & Galinsky, Maeda J. (toim.) Handbook of Social Work with Groups. New York: The Guilford Press.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2013. Tiedotteet: Työ. Työttömyys kasvoi vuonna 2012. Viitattu 27.4.2013.
http://www.tem.fi/?89506_m=109281&s=2467

- Uudenmaan ELY-keskus 2013. Joulukuun työllisyyskatsaus 12/2012. Viitattu 23.1.2013. <http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/uudenmaanely/Alueentilajanakymat/Tyllisyyskatsaukset%202012/Uudenmaan%20ELY%20tyollisyyskatsaus%202012%20joulukuu.pdf>
- Valtonen, Anu 2005. Ryhmäkeskustelut- millainen metodi? Teoksessa Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Tampere: Vastapaino, s223-241.
- Vesalainen, Janne & Vuori, Jukka 1996. Työttömänä koettu toimintakyky ja itsentunto. TYÖ JA IHMINEN: TUTKIMUSRAPORTTI 9. Työterveyslaitos: Helsinki: Hakapaino.
- Vuokko, Aki; Juvonen-Posti, Pirjo & Kaukiainen, Aki 2011. Miten lääkäri arvioi työttömän toimintakykyä. Suomen Lääkärilehti 48/2011 vsk 66 s.3659–3666.

LIITE 1: Tiedote opinnäytetyöstä Syty!-ryhmätoiminnasta

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ SYTY!-RYHMÄTOIMINNASTA

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötä kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta Syty!-ryhmäjaksolla. Pyrkimyksenäni on selvittää Syty!-ryhmään osallistuvien asiakkaiden mielipiteitä ryhmätoiminnan merkityksestä omassa työhön kuntoutumisen prosessissaan.

Ryhmätoiminnan merkityksestä on tarkoitus keskustella kolmessa ryhmäkeskustelussa kolmen kuukauden kuntouttavan työtoimintajakson aikana. Ensimmäinen ryhmäkeskustelu on Syty!-ryhmäjakson alussa, toinen ryhmäkeskustelu on Syty!-ryhmäjakson lopussa ja kolmas Syty!-ryhmän viimeisessä loppukeskustelussa konkreettisen työtoimintajakson lopulla eli koko kolmen kuukauden kuntouttavan työtoiminnan jakson päättyessä.

Ryhmäkeskusteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Kukin ryhmäkeskustelu kestää enintään tunnin. Nauhoitan keskustelut, jotta saan kaikkien ajatukset ja mielipiteet talteen. Ryhmäkeskusteluun osallistuvien henkilöllisyys ei tule ilmi tuloksissa tai opinnäytetyössä. Nauhoitetut keskustelut litteroin tekstiksi tulosten saamiseksi.

Opinnäytetyö julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyöseminaarissa ja sen jälkeen sähköisesti theseus.fi- tietokannassa internettiin.

Yhteistyöterveisin,

Minna Suoknuuti (minna.suoknuuti@student.diak.fi)

LIITE 2: Suostumus opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Suostun osallistumaan Syty!-ryhmätoiminnan merkitykseen liittyviin ryhmäkeskusteluihin osallistumiseen ja annan luvan käyttää kertomaani aineistona tässä opinnäytetyössä.

Suostun, että opinnäytetyössä voidaan nimettömästi käyttää Syty!-ryhmätoiminnan aikana antamaani kirjallista palautetta tilanteestani, tavoitteistani ja toiveistani sekä kirjallista Syty!-ryhmäjakson ohjelmaa koskevaa palautetani.

Kaikkea antamaani sekä suullista että kirjallista palautetta käytetään nimettömänä opinnäytetyössä.

Olen tietoinen, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumiseni milloin tahansa.

Aika

Paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 3: Teemahaastattelujen rungot

Ryhmäjakson alkuvaiheen pääkysymykset:

- 1) Miksi halusit aloittaa Syty!-ryhmässä kuntouttavan työtoiminnan?
- 2) Mitä tavoitteita ja odotuksia sinulla on Syty!-ryhmäjaksolle?
- 3) Mitä odotuksia sinulla on ryhmäjaksoa seuraavalle työtoimintajaksolle?
- 4) Miten olet kokenut ryhmässä olemisen?
- 5) Mikä on ollut parasta & mikä ikävintä ryhmässä?
- 6) Miten arvioisit tämän hetkistä työ- ja toimintakykyäsi 1-5 asteikolla?
- 7) Mitä sinun elämääsi kuuluu vuoden päästä?

Ryhmäjakson päättyessä haastattelujen pääkysymykset:

- 1) Miten tavoitteesi Syty!-ryhmäjaksolle ovat edenneet?
- 2) Miten olet kokenut ryhmässä olemisen?
- 3) Mikä on ollut parasta & mikä ikävintä ryhmässä?
- 4) Mitä odotuksia sinulla on työtoimintajaksolle?
- 5) Mitä sinun elämääsi kuuluu vuoden päästä?
- 6) Miten arvioisit tämän hetkistä työ- ja toimintakykyäsi 1-5 asteikolla?

Viisi viikkoa ryhmäjakson päättymisen jälkeen haastattelujen pääkysymykset:

- 1) Muistellessasi Syty!-ryhmäjaksoa, mikä siinä oli parasta/ikävintä?
- 2) Miten koet Syty!-ryhmäjakson vaikuttaneen tilanteeseesi?
- 3) Mitkä ovat jatkotavoitteesi?
- 4) Mitä sinun elämääsi kuuluu vuoden päästä?
- 5) Miten arvioisit tämän hetkistä työ- ja toimintakykyäsi 1-5 asteikolla?
- 6) Liite 4: Esimerkki sisällönanalyysistä: pelkistyksistä alaluokkiin

LIITE 4: Esimerkki sisällönanalyysistä: alaluokkien muodostusta

PELKISTYKSIÄ	ALALUOKKA
<p>ryhmässä aloittaminen oli iso lisäys/muutos sosiaalisessa elämässä</p> <p>tuntemattomien kanssa keskustelu on ollut helpompaa</p> <p>liikkuminen (kaupungilla) on lisääntynyt</p> <p>liikkumisen myötä on lisääntynyt muihin ihmisiin tutustuminen</p> <p>ryhmäläisten kanssa vapaa-ajan viettoa</p> <p>muuttunut sosiaalisesti rohkeammaksi vieraille ihmisille puhuminen ei ole yhtä vaikeaa kuin ennen</p> <p>Syty!-ryhmässä on saanut uusia kavereita</p> <p>on alkanut vastaamaan puhelimeen ja soittaa myös itse kavereille</p>	<p>Sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen lisääntyminen</p>
<p>on tullut päivärytmiä</p> <p>unirytmii aikaistunut</p> <p>unirytmii parantunut vapaapäivinäkin</p> <p>koko jakso on täyttänyt tavoitteen saada lisää rytmiä elämään</p> <p>unirytmii on tullut ns. normaaliksi</p> <p>ruokarytmii on tullut ns. normaaliksi</p> <p>työtoimintaan menoa helpotti kun oli jo saanut rytmiä.</p>	<p>Säännöllisen arkirytmii vahvistuminen</p>